

1 Korin Rau Yo Paulu Iwode Pang Di Korin I, In Atu Ki

¹ Au Paulu awodo rau naii. Ngan Maro itoo ye taunu lono a ipootau bet ayei aposol ke Yesu Kirisi. Le au aye ede Soten yo itara lono medana pang Yesu i, in amru amgaua inbe amyawara rau naii

² pang ang di tooltool ke Maro yo kagaua ye bareme ke Yesu a kanepo ye malala mai Korin nga. Ang ngan di tooltool ke Maro, yesoo kagaua lomu le atu pang Yesu Kirisi. Inbe ang ngan, Maro ikiu ang panga ye taunu, a bet nen ngan katoo dada le imot yo lono bet katoo nga. Ngan ipootang panga ye taunu dawa ben yo ipootoo di tooltool ke ni mai i le imot yo tipatarau pang Tool Mai kiidi Yesu Kirisi nga. Ye in Tool Mai kiidi, inbe Tool Mai kiidi lapau.

³ Nen le amru ampatarau pang Tamada Maro iye Tool Mai kiidi Yesu Kirisi nen, bet yero lodi pang a tiyei dada dook mata pang, inbe tikaua lo silene kidi pang.

Paulu Iwete Lo Ponana Ki Pang Maro

⁴ Kanakana ngan awete lo ponana kiau pang Maro yang, yesoo lono pang a iyei dada dook mata pang ye urata yo Yesu Kirisi iyeii pang i.

⁵ Ngan ye urata yo Kirisi iyeii pang i, in la Maro iyei ang le ballingamu ye so ki nga le imot. Nen le ipapos lono pang le lomu galanga ye dook, inbe

ipamedang le kawetewete betanga ki yo dook mata, ngan lapau.

⁶ Ngan ilonang ye dada yo nen nga le ang ngan kakamata ben betanga ke Yesu Kirisi yo amwete pang ye nga, ngan moolmool.

⁷ Le dookoot nga ye kene yo katar matamu a kanama lal yo Tool Mai Yesu Kirisi bet isi pombe ye in nga, ngan kamaka ye so sa yo bet Maro Amunu Silene ikap sorok pang ye lo ponana ki, ngan tiap.

⁸ Inbe Tool Mai kiidi Yesu Kirisi in ole iparama lomu medana yo kataru panga in a iken le imede le ilo ye lal tani yo bet imulu a isi ye i. Le ye lal tani in ole kanepe le taukamu busunu ye Maro matana.

⁹ Ngan ole nen, yesoo Maro yo ikiu ang bet kagaua le atu ye Natunu Yesu Kirisi yo Tool Mai kiidi i, in ole iyei so le imot yo iwete bet iyei nga.

Di Tooltool Ke Kirisi Tiparpoto

¹⁰ Ang di diek nga, nga bet awete betanga medana pang ye Tool Mai kiidi Yesu Kirisi ene nen. Ken kaparpoto be, bong kagaua lomu le atu ye betebetanga le so yo lomu kaua urata ye nga, inbe ye so yo lomu tar bet kayei nga.

¹¹ Awete pang nen, yesoo di tooltool pattu ke Kolo yo timan pang yau nga, ngan man tiwete pau nen bet ang ngan koomu parkap ye betebetanga.

¹² Ngan so yo awetewete ye in nen, ang ngan kaparpoto le ang kapala ngan kawete nen, “Am nga ke Paulu.” E ang kapala ngan kawete nen, “Am nga ke Apolos.” E ang kapala ngan kawete

nen, “Am nga ke Pita.” Inbe ang kapala ngan kawete nen, “Am nga ke Kirisi.”

¹³ Bong nga gelei, Kirisi o ipota le inepe ye budanga ki ki, too? Too nga gelei, au Paulu la tipatotau lo kai palasingi kaini pang i, too? Too nga gelei, tirriu ang ye au Paulu ek, too? Tiap yege!

¹⁴ Ngan au i lok ponana pang Maro yo arriu toko tool siap nga, bong Kirispas iye Gaius yerus leu la arriu di nga.

¹⁵ Nen le ke bet tool atu sa iwete bet ang ngan tirriu ang ye au ek, ngan tiap.

¹⁶ Moolmool, arriui Tepanas iye di tooltool ki yo iye di tinepe, ngan lapau. Bong ke bet lok tut tiap, o arriui tool sa mulu lapau, too tiap.

¹⁷ Ngan au i bet arriu ang tiap, yesoo Kirisi iwangau bet la arriu di tooltool tiap, bong iwangau bet la awetewete bingi dook mata ki pang di. Nen le awetewete pang di ye lo galanga yo ipa ye di tooltool ke tana i, ngan tiap. Yesoo, kumata le bet ayei nen nga, ngan ole betanga ke Kirisi yo tipatota lo kai palasingi kaini a imata i, in o taukan gurana.

Kirisi In Gurana Inbe Lo Galanga Ke Maro

¹⁸ Awete nen, yesoo betanga ke Kirisi yo tipatota lo kai palasingi kaini a imata i, in ben betanga kidi kapakapa pang di tooltool yo bet tilledi nga. Bong idi tooltool yo Maro ikau idi a ipamulidi ye so dook tiap yo bet igarungidi in nga, ngan ipapos gurana ke Maro paidi.

¹⁹ Ngan nen, yesoo betanga yo iken ye Rau ke Maro ngan iwete nen,

“Betanga ke di tooltool ke tana yo kutodi mooloo mooloo mata nga, ngan ole atar le idu lopo. Inbe betanga ke di tooltool ke tana yo lo galanga kidi mai mata nga, ngan ole agarung le taukan kanono.”²⁰

²⁰ Nen le gelei ye di tooltool yo kutodi mooloo mooloo mata nga? Inbe gelei ye di tooltool ke tana yo lodi galanga mata ye wer ke Mose nga? Inbe gelei ye di tooltool yo dookoot tinepe ngan bet tiye di diedi tiparsu ngan le tillos di ye betebetanga nga? Ngan Maro ipapos lo galanga ke di tooltool ke tana i ben so sorok dawa ben betanga ke di kapakapa nga.

²¹ Bong lo galanga ki mai san. Nen le ikamata ben lo galanga yo ke di tooltool ke tana i, in dada yo di tooltool bet titara lodi medana panga ye, in tiap. Le tina ye in lon ponana le itara dada san mulu bet ikap di tooltool a ipamulu di ye so dook tiap yo bet igarung di i. Ngan dada tani in ipa ye bingi dook mata yo amweteweta pang di tooltool i. Bong di tooltool kapala ke tana i tilongo betanga yo kiam nga, ngan dawa ben betanga ke di tooltool yo kapakapa nga.

²² Au i awete nen, yesoo di Yuda lodi bet le amyei mos sa le iyei ben tarkilanga pam ngan la bet titara lodi medana ye betanga kiam nga. Inbe di Girik yo tipa ye rara kidi Yuda tiap nga, ngan lodi bet tilongo betanga ke di tooltool yo lo galanga kidi mai mata nga.

²³ Bong am nga amwetewete pang di tooltool ye Kirisi yo tipatota lo kai palasingi kaini i. Ngan le di Yuda tilongo betanga tina ngan lodi panga

²⁰ **1:19** Esai (Aisaia) 29:14

tiap. Inbe di Girik tilongo ngan ben betanga kidi kapakapa.

²⁴ Bong di tooltool kapala tiye di Yuda le di Girik yo Maro ikiu di a bet tiyei ben di tooltool ki nga, ngan lodi galanga nen, Kirisi in la ipapos gurana le lo galanga ke Maro i.

²⁵ Nen le lo galanga ke Maro yo di tooltool tiweta bet in betanga sorok kidi kapakapa i, in illos lo galanga kidi tooltool. Inbe gurana ke Maro yo tiweta bet taukan gurana i, in illos gurana kidi tooltool lapau.

²⁶ Ang di diek nga, lomu tut ye nepongo kiang ye kene yo Maro ikiu ang a le kayei di tooltool ki nga. Ye kene tani in di tooltool tikamatang ben ang alunu la tooltool ke lo galanga nga tiap. Inbe ang alunu la tooltool kuto maimai nga tiap, inbe ang alunu la tooltool edi maimai nga tiap lapau.

²⁷ Bong Maro ipootoo di tooltool yo di tooltool ke tana i tiwete bet di ngan kapakapa nga, a bet nen ngan tipammoo di tooltool yo ke lo galanga nga. Inbe ipootoo di tooltool yo di tooltool ke tana i tiwete bet di ngan di tooltool sorok nga, a bet nen ngan tipammoo di tooltool yo kuto maimai nga.

²⁸ Inbe Maro ipootoo di tooltool yo di tooltool ke tana i tiwete bet di ngan taukadi edi le lodi pang di tiap nga, a bet nen ngan tirautoo di tooltool yo edi maimai nga le tidu lopo.

²⁹ Ngan iyei nen, a bet nen ngan tooltool sa ke bet ye taunu ipayiti ye Maro matana, ngan tiap.

³⁰ Ngan nanga, Maro ilonang ngan la le kaye Yesu Kirisi kagaua lomu le atu nga. Inbe ye in iwanga Kirisi a isi nga bet si ipapos lo galanga ke Maro paidi. Nen le ye urata yo Kirisi tani in

iyee i, in la Maro ikamatidi dawa ben idi nga tooltool noonoodoo ye matana ye i. Inbe ye urata tani yo iyee in nga, ngan ipootidi panga ye taunu, inbe ikau idi a ipamulidi ye so dook tiap yo bet igarungidi i.

³¹ Ngan nen le tatoo betanga ke Maro yo tiwode a iken ye rau ki i, in iwete nen, “Bet sei tool lono bet ye taunu kon payiti nga, ngan ipayiti ye urata ke Tool Mai yo iyee panga i.”[☆]

2

¹ Ang di diek nga, lomu tut ye kene yo amala yang mala awetewete pang ye betanga ke Maro yo mugu ngan iken sollono nga. Ngan ye kene tani in awetewete pang ye betanga maimai ke di tooltool ke lo galanga, ngan siap.

² Yesoo, ye kene yo ayang tanepe ye in nga, ngan lok mede nen, bet awetewete ye so sa mulu siap, bong bet awetewete ye Yesu Kirisi, inbe ye yo tipatota lo kai palasingi kaini a imata nga.

³ Inbe ye kene yo amala yang ye in nga, ngan taukak gurak, inbe atattadai a atangarur belebele.

⁴ Le ye kene yo awetewete pang ye bingi dook mata nga, ngan awetewete ye betanga maimai ke di tooltool ke lo galanga ngan tiap, inbe kook paweserai ang tiap lapau. Bong betanga yo awete nga, ngan gurana ke Maro Amunu Silene ipapos pang ben betanga ngan moolmool.

⁵ Le awetewete pang nen, a bet nen ngan lomu medana yo kataru pang Yesu in ipa ye lo galanga kidi tooltool, ngan tiap, bong ipa ye gurana ke Maro.

[☆] **1:31** Yedimia (Jeremaia) 9:24

Lo Galanga Yo Ipa Ye Maro Amunu Silene I

6 Moolmool, di tooltool yo tikodo le timede ye dada ke Maro nga, ngan la amwetewete pang di ye betanga yo ipa ye lo galanga ki nga. Bong i lo galanga kidi tooltool ke tana i, too lo galanga kidi tooltool kuto maimai yo matadi kalidi nga, ngan tiap. Ngan di tooltool tina ngan ole Maro irautoo di le tidu lopo.

7 Am nga amwetewete pang di tooltool ye lo galanga ke Maro yo mugu ngan iken sollono i. Ngan mukot yege ye kene yo itara tana tiao nga, ngan itoo lo galanga ki a itara dada atu paidi a bet nen ngan taye tanepe dook mata, inbe sul lulngana ki ole idukidi.

8 Ngan dada tani yo itaru paidi i, in di tooltool kuto maimai yo matadi kalidi nga, ngan sa lon galanga ye tiap. Kumata yo bet lodi galanga ye nga, ngan matin nga le tikaua Tool Mai yo iyeie Maro ene le ilo ete ke bet di tooltool tipayiti i, in a tipatota lo kai palasingi kaini tiap.

9 Bong lodi galanga ye tiap le dawa ben tina Rau ke Maro iwete nga:

“So yo Maro ipare pang di tooltool yo lodi panga
mai san nga,
ngan tool sa ikamata ye matana tiap,
inbe ilongo ye talngana tiap,
inbe lon kau urata ye le ikauu, ngan tiap
lapau.”[☆]

10 Bong so tina, ngan Maro Amunu Silene ipapos paidi se mallangana.

[☆] **2:9** Esai (Aisaia) 64:4

Ngan Maro Amunu Silene tani in ipusye so nga le imot, inbe ipusye so yo Maro lon kaua urata ye a iken sollono nga, ngan lapau.

¹¹ Sei tool lon galanga ye so yo tool san in lon kaua urata ye nga? Tool siap! Tool tani in yetaleu la lon galanga ye i. Ngan gaongo leu, tool sa lon galanga ye so yo iken Maro lono ngan tiap, bong Maro Amunu Silene yetaleu in la lon galanga ye i.

¹² Le dada yo idi nga takaua lo galanga ye so ki ye i, in ipa ye di tooltool ke tana i tiap. Bong ipa ye Maro Amunu Silene yo ikauu paidi i, a bet nen ngan ipagalanga lodo ye so yo ikap sorok paidi ye lo ponana ki nga.

¹³ Nen le amwetewete ye betanga kidi tooltool ke lo galanga yo tipatomonai am ye nga, ngan tiap, bong amwetewete ye betanga ke Maro Amunu Silene yo ipatomonai am ye nga. Le ye kene yo ampatomonai di tooltool ye betanga moolmool ke Maro Amunu Silene ye in nga, ngan ampatomonai di tooltool yo Maro Amunu Silene inepe ye di nga.

¹⁴ Bong di tooltool yo Maro Amunu Silene inepe ye di tiap nga, ngan o ke bet tikap so yo ipa ye Maro Amunu Silene, ngan tiap. Ngan di tooltool tina ngan lodi galanga ye so tina ngan tiap, le lodi wete bet so tina ngan so kidi kapakapa. Di ngan ke bet lodi galanga ye tiap, yesoo di tooltool yo Maro Amunu Silene inepe ye di a ipagalanga lodi ye so ki nga, ngan di leu la bet tikap so yo ipa ye le lodi galanga ye nga.

¹⁵ Ngan nen le di tooltool yo Maro Amunu inepe ye di nga, ngan ipagalanga lodi ye soo so yo dook mata nga, inbe soo so yo dook tiap nga. Bong di tooltool yo Maro Amunu inepe ye di tiap nga,

ngan lodi galanga ye dada ke di tooltool yo Maro Amunu inepe ye di, nga tiap.

¹⁶ Le ben tina Rau ke Maro iwete nga,
“Sei tool lon galanga ye so yo Tool Mai lon kaua urata ye nga?

Inbe sei tool bet ikap lo galanga panga i?”[✳]
Bong idi nga, Maro Amunu Silene ipagalangidi le lod galanga ye dada yo Kirisi lono bet tatoo nga.

3

Di Aposol Nga Kapraingi Ke Maro

¹ Ang di diek nga, ye kene yo ayang tanepe ye in nga, ngan ke bet awetewete pang dawa ben awetewete pang di tooltool yo titoo Maro Amunu Silene, ngan tiap, bong awetewete pang dawa ben awetewete pang di tooltool ke tana i nga. Ngan ye kene tani in ang ngan kanepe dawa ben di kakase maimai tiap go ye lomu medana yo kataru pang Kirisi i.

² Ngan la le akap kaningi medana pang tiap, bong akap sui pang leu, yesoo ye kene tani in kamatu tiao le ke bet kakan kaningi yo medana, ngan tiap. Le moolmool, dookoot nga gaongo leu, ang ngan kamatu tiao,

³ yesoo katoo dada dawa ben yo di tooltool ke tana i titoo nga. Ngan nen le lomu dook tiap pang di diemu ye so kidi, inbe kaye di koomu parkap ye betebetanga, too? Ye dada tina yo nen nga, ngan la ipaposang ben ang ngan katoo dada kidi tooltool ke tana i nga, too?

[✳] **2:16** Esai (Aisaia) 40:13

⁴ Ngan ang kapala ngan kayei ne, “Am nga ke Paulu,” inbe ang kapala ngan kayei ne, “Am nga ke Apolos.” Le dada kiang yo nen i, in ipaposang ben ang ngan katoo dada kidi tooltool ke tana i go, too?

⁵ Le nga bet atorang, Apolos in sei? Inbe au Paulu in sei? Amru nga kapraingi ke Tool Mai leu. Ngan ye in ikap urata ki ki pam amru bet amyei. Le ye urata kiam yo amyei nga, ngan la le katara lomu medana panga ye nga.

⁶ Au i, urata kiau yo ayeii pang i, in dawa ben tool yo ipe kai patunu i. Inbe Apolos, urata ki yo iyeii pang i, in dawa ben tool yo iti ran bet du iroro kai patunu tani ye i. Bong Maro la iyeie kai patunu tani a isup i.

⁷ Nen le tool yo iyei urata ye penge kai patunu i, in taukan ene. Inbe tool yo iyei urata ye roranga i, in taukan ene lapau. Bong Maro yo iyeii a isup i, in la ene mai i.

⁸ Le tool yo ipe kai patunu, inbe tool yo iti ran bet irora ye i, in yeru ngan dawa ben tigaua ye urata in. Nen le Maro ole ikap balingi pang di atu atu le lo ige urata kootoonoo kidi yo tiyei nga.

⁹ Amru nga amgaua bet amparlon ye urata ke Maro. Ngan ang ngan dawa ben kumu ke Maro, inbe ang ngan dawa ben rumu ke Maro lapau.

¹⁰ Maro lono pau a iyei dada dook mata pau le ayei urata dawa ben tool dook mata ke renge rumu yo ipe sawa mugu le idu lopo i. Inbe tool san in iseke urata kiau a ire rumu lo ye sawa tina ngan pono i. Bong sei tool yo bet ire rumu tani ilo ye sawa tina i, in ken ikamata a iroua dook lo ngan bet ire,

11 yesoo sawa ke rumu tina yo ape a imot koot nga, ngan la Yesu Kirisi i. Le ke bet tool san ipe sawa san mulu pang renge rumu tiap.

12 Ngan di tooltool yo bet tire rumu lo sawa tina ngan pono nga, ngan kapala ole tikap pat medana yo ene gol le silba, inbe pat sallinene a bet tire rumu tani ye. Inbe di tooltool kapala ngan ole tikap kai le piu kaini, inbe tiku rei a bet tire rumu tani ye.

13 Bong ye lal yo bet Tool Mai isi ye i, in ole si ipapos di ye urata kidi yo tiyei nga. Yesoo, ye kene tani in ole ipa ye ei a isi, a bet nen ngan ei tani in itouotou di tooltool tina ngan atu atu ye urata kidi yo tiyei nga, ngan moolmool le imede, too tiap.

14 Nen le kumata tool bet ire rumu lo sawa tina ngan pono le bet ei ikani tiap nga, ngan tool in ole ikap balingi ye urata koootoonoo ki.

15 Bong kumata tool bet ei ikana rumu yo ire in le imot nga, ngan ole ikap balingi ye urata koootoonoo ki tiap. Ngan ye taunu in ole Maro ipamule ye ei tani yo bet igarungu i, bong ole iyei dawa ben tool yo takauu ke ei loloana lono a isi pang diki i.

16 Ang ngan o lomu galanga tiap, too? Ang tapmu ngan bareme ke sungunu ke Maro, inbe Maro Amunu la inepe lomu in.

17 Nen le kumata tool sa bet igarungu bareme ke Maro nga, ngan ole Maro igarungu tool in lapau. Ole nen, yesoo ye taunu ipootoo panga, inbe ang ngan la bareme ki tani nga.

18 Kumata le ang tina ngan atu lon tar bet ye in tool moolmool ke lo galanga yesoo di tooltool ke

tana i tiyitmaki ye lo galanga ki nga, ngan ye taunu in ikaua llungunu ye. Ngan nen le ke bet iyei nen tiap, bong itoo dada ke Maro yo di tooltool tiwete bet ngan dada ke kapakapa nga, ngan la bet iyei ben tool moolmool ke lo galanga nga.

¹⁹ Awete nen, yesoo lo galanga yo kidi tooltool ke tana i, in ben so kidi kapakapa ye Maro matana. Le ben tina Rau ke Maro iwete nga, “Lo galanga ke di tooltool yo ke tana i nga, ngan ole iyei ben pit yo Maro itaru bet ipit di ye i.”[☆]

²⁰ Inbe betanga san yo iken ye Rau ke Maro in iwete nen, “Tool Mai in lon galanga nen, so yo di tooltool ke lo galanga ngan lodi kaua urata ye nga, ngan ole taukan kanono.”[☆]

²¹ Nen le ken kayitmaka tool sa ye so yo iyei, nga be. Ngan so tina le imot nga, ngan so kiang.

²² Le au Paulu aye Apolos ye Pita, inbe tana i, inbe nepongo kiang ipa ye matenge kiang, inbe so yo dookoot iken nga, ipa ye so yo bet pang dama ni ngan pombe nga, ngan so kiang le imot.

²³ Inbe ang ngan ke Kirisi, inbe Kirisi in ke Maro.

4

Urata Ke Di Aposol Ke Kirisi

¹ Le ang ngan ole lomu tarau aye di diek nen, bet am nga kapraingi ke Kirisi. Inbe am nga Maro itara lono yam le ikaua urata i pam bet matamam kala betanga ki tani yo mugu ngan iken sollono i.

² Ngan dada dook mata in nen, kumata tool atu bet tool mai ki itara lono ye bet iyei urata ki nga, ngan ole itoo betanga ki ngan dook le imot, a bet

[☆] **3:19** Yop (Jop) 5:13 [☆] **3:20** Rau ke Woungu (Buk Song) 94:11

nen ngan tool mai ki tani in lon ponana ye urata ki.

³ Ngan nen le kumata bet ang, too di tooltool ke tana i, ngan kakamata urata kiau le kawete bet au i tool dook mata too tool dook tiap nga, ngan o ke bet lok madoko tiap. Inbe au tauk i akamata urata kiau ngan awete ben au i tool dook mata, too tool dook tiap, ngan tiap lapau.

⁴ Moolmool, au i lok wetewete nen bet ayei toko dada dook tiap sa yo akapsap ye, ngan tiap. Bong ke bet awete bet au i taukak busunu ye Maro matana ngan tiap. Tool Mai yetaleu in ye la bet ikarata betanga kiau ye urata kiau yo ayei nga.

⁵ Ngan lal yo Maro itaru panga bet si ikarata betanga ke di tooltool ye i, in pombe tiao. Le dookoot nga ang lapau ken kakamata urata ke di diemu lo ngan bet kawete ben di ngan tooltool dook mata, too tooltool dook tiap, ngan be. Bong kanam le lo Tool Mai imulu a isi ngan. Ngan ye kene tani in ole ikap so yo iken todo lono nga le man itar mallangana ye sul lulngana. Inbe ole ipapos di tooltool lodi yo iken sollono nga le ise mallangana lapau. Inbe ye kene tani in ole Maro iwete lo ponana ki pang di atu atu ye urata dook mata kidi yo tiyei nga.

⁶ Ang di diek nga, ananpootau aye Apolos a bet nen ngan betanga kiau tina ngan ilonang, a nen ngan betanga yo tiwodo a iken ye Rau ke Maro nga, ngan ole kadada pono tiap, bong katoo dook leu. Ngan kumata bet kayei nen nga, ngan la bet ang tapmu ngan ole kayitmaka tool kuto mai kiang in ene tiap, inbe kawete bet kallos di diemu kapala yo titoo tool kuto mai san nga, ngan tiap

lapau.

⁷ Le nga bet atorang atu atu nen: Sei tool itarang le kallos di diemu kapala i? Tool siap! Inbe so dook mata kiang nga, ngan kakap ye gurana kiang ang tapmu, too? Tiap yege! Maro la ikap so tina ngan le imot pang, le dada kiang sa yo bet kayitmak emu ye, ngan tiap.

⁸ Ang ngan lomu tarang ben kakap so le imot yo kamaka ye ngan oo. Nen le kawete amlonang tiap, bong ang tapmu ye gurana kiang ngan ballingamu, inbe kayei ben di tooltool kuto maimai yo matadi kala tana i nga. Ngan au i lok bet betanga kiang yo kawete nen nga, ngan moolmool, a bet nen ngan am lapau amyang tayei tooltool kuto maimai pang tana i le imot, bong tiap.

⁹ Ngan ye kamatanga kiau nga, ngan ben Maro itaram aposol nga le du amnepe meneng mur yege ni. Le tina am nga dawa ben di tooltool dook tiap yo tool ke karatanga betanga ikarata betanga kidi bet ole tiraumata di mallangana ye di tooltool matadi a nen ngan tikamata di nga. Ngan nen le di tooltool ke tana i le imot tipa ye di bangabangana ke Maro koodi tada pam a bet tikamata soo so yo bet pombe pang yam i.

¹⁰ Am nga amyiei urata ke Kirisi ngan le di tooltool tiwete bet am tooltool kapakapa. Bong ang ngan o lomu tarang ben ang ngan lomu galanga mata ye dada ke Kirisi, too? Am nga taukamam gurana, bong ang ngan o lomu tarang ben gurana kiang mai san, too? Am nga taukamam emam, bong ang ngan o lomu tarang ben ang tooltool dook mata ke bet di tooltool tiyitmak emu

le ilo ete, too?

¹¹ Mukot le se dookoot katai nga, ngan amkana pitolo inbe morak matam. Inbe amwit mala pirara, inbe tirau am sorok, inbe taukamam malala yo bet amnepe ye i.

¹² Am nga amyei urata mai san ye am tapmam bemam. Ngan kumata bet di tooltool tiwete betanga dook tiap bet tigarungam ye nga, ngan ampataraupang Maro bet iyei urata dook mata pang di. Inbe kumata le tikamatam ben amtoo Kirisi le bet tigarungam nga, ngan amkodo le tutube a amsolo urata moonoo tina yo bet pombe pang yam nga.

¹³ Inbe kumata bet tiwete mur yam nga, ngan amrau betanga kidi ye betanga yo dook mata nga. Mukot le se dookoot katai nga, ngan am nga dawa ben gomo ke tidi yo di tooltool le imot ke tana i tikatte tidi kidi ye i. Nen le tikamatam ben am nga so sorok.

¹⁴ Au i awodo betanga nen pang a bet nen ngan apammoo ang ye, ngan tiap, bong bet akap noonoongoo pang, yesoo ang ngan di natuk kiau tauk yo lok pang mai san nga.

¹⁵ Ngan awete nen, yesoo ye kene yo awetewete bingi dook mata ke Yesu Kirisi pang ye in nga, ngan le katara lomu medana ye, le ye dada tani in ben ang ngan tamamu la au i. Nen le kumata bet di tooltool yo matadi kalang ye nepongo dook mata ke Kirisi ngan kinkatingi kidi ben 10,000 nga, ngan dookoot, bong tamamu ataleu la au i.

¹⁶ Ngan la au i lok bet apamadit lomu a bet nen ngan matamu too dada kiau yo ayei nga, inbe katoo.

¹⁷ Le ye punu yo nen i, in la le awanga Timoti a imala pang yang ye i. Ye in ben au natuk le lok panga mai san. Inbe ye in itara lono medana pang Tool Mai, inbe iyei urata ki dook mata. Nen le ole ipamadit lomu ye dada yo bet di tooltool ke Kirisi ngan titoo nga. Ngan dada tani in au i atoo lapau, le ye kene yo ala ye di tooltool yo tigaua ye bareme ke Yesu nga, ngan apatomonai di ye dada tani in.

¹⁸ Di diemu kapala ngan lodi tar nen, bet au i o ke bet amulu a amala akamatang tiap. Nen le tina tiyitmak di tapdi, inbe tisak noonoongoo.

¹⁹ Bong kumata le Tool Mai lono dook mata bet amala nga, ngan ole amulu a amala pang yang palbe leu. Inbe ye kene tani in ole atar talngak ye betebetanga kidi tooltool ke sak noonoongoo tina a bet lok galanga nen, nga tiwetewete ye gurana kidi tapdi, too ye gurana ke Maro Amunu Silene yo ikauu pang di i.

²⁰ Au i awete nen, yesoo di tooltool yo Maro matan kala di nga, ngan tiwete sorok betanga kidi ye di tapdi gurana kidi leu tiap. Bong betanga kidi yo tiwete nga, ngan ipa ye gurana ke Maro Amunu Silene.

²¹ Le soo dada lomu bet mala ayeii pang i? Lomu bet akaua koro mala ayemenai ang ye, too lomu bet mala awete betanga silene pang inbe ayang tagauagaua dook mata?

5

Kanganga Tool Yo Ikapsap Ye Dada Ke Kerenge In A Ikoo

¹ Di tooltool tiwete pau le atakrai ye tool kiang atu yo ikapsap ye dada ke kerenge, bong kaye

kagaua i. Ngan alongo ben tool tani in imadit ngan iye tinana paunu yo tamana iyooloo in yeru tipa. Atoo, urata yo iyeii i, in dook tiap san le di tooltool yo lodi galanga ye Maro tiap nga, ngan ke bet di tiyeii tiap.

² Kumata bet nen nga, ngan gelei a ang tapmu ngan kayitmak emu nga? E nga gelei a lomu madoko tiap, inbe moomoomu ye dada dook tiap yo pombe kataunu yang in tiap nga? Inbe gelei a kanganga tool yo iyei urata nen i, in tiap, a bet nen ngan kaye kagaua mulu be nga?

³ Moolmool, dookoot nga anepe manga mooloo yang, bong ye lok ngan au i ben ayang tanepe gaongo. Le lok kaua urata ye so dook tiap yo tool tani in iyeii i. Ngan nen le lok kaua dada atu yo bet kakarata betanga ki ye i.

⁴ Ngan dada tani in nen, awete pang ye Tool Mai kiidi Yesu ene bet ang katara gaongo sa. Inbe ye gaongo tani ngan ole dawa ben au i ayang tanepe, yesoo lok pang mai san. Le kagaua, lo ngan bet ye gurana ke Tool Mai Yesu nga,

⁵ ngan kasukete tool dook tiap tani in ila ye Satan bene, a bet nen ngan isolo masngana ngan. Ngan kumata le bet igege dada dook tiap ki tani nga, ngan ye lal yo bet Tool Mai imulu a isi ye in nga, ngan ole Maro ikauu a ipamule ye so dook tiap yo bet igarungu i.

⁶ Le in dook mata bet kayitmak emu ye, ngan tiap. Ang ngan lomu galanga ye so yo bet iyeie porong a isung in lapau, too? Ngan so tani in tiwete ene ye yis inbe mai tiap, bong ke bet iyeie porong yo mai in a isung le imot.

⁷ Le kagiri yis gurunu tani a bet nen ngan kayei

ben porong paunu yo taukan yis i. Moolmool, ang ngan porong tani yo paunu i, yesoo Kirisi in tiraumate a imata paidi a bet nen ngan igiri sennene kiidi le imot. Ngan ye in dawa ben sipsip natunu yo tiraumate ye lal ke Paskimoolooningi ke Maro i.*

⁸ Nen le ole lod ponana ye Paskimoolooningi ke Maro, inbe tatoo dada yo bet idi nga tanepe le dawa ben porong yo taukan yis i. Nen le idi nga ole tanepe le taukada busunu ye Maro matana, inbe tatoo betanga ki yo moolmool i. Inbe idi nga ole tagege dada ke porong yo yis iken lono i. Le ke bet tayei dada dook tiap ke sennene, inbe dada matana matana yo bet takap masngana pang di tooltool kapala ye nga, ngan tiap.

⁹ Ye rau kiau yo awode pang mugu i, in awete pang bet ken kaye di tooltool yo tikapsap ye dada ke kerenge ngan kagauagaua be.

¹⁰ Ngan betanga yo awete nen nga, ngan ken lomu tar bet awete ye di tooltool ke tana i, ngan be. Moolmool, di ngan tikapsap ye dada ke kerenge, inbe di ngan matadi gorengana mata ye so kidi diedi, inbe di ngan koodi paweserai di tooltool a bet tikap sorok so kidi, inbe di ngan tisung pang maro yo kai padodo ngan lapau. Bong kumata bet kagege di tooltool yo nen nga, ngan ole kala ngai? Bet nen ngan kagege tana i.

¹¹ Bong dookoot nga ole apagalanga lomu ye be-

* ^{5:7} Mukot yege ngan di tooltool ke Yuda titoo betanga ke Maro a tiyei paroranga ye sipsip natunu. Le Maro ipaskimooloon di, inbe iraumatamata di natudi tamoto yo mumuganga ngan tiap. Ngan la le dookoot nga tiweta ye Paskimoolooningi ke Maro nga.

tanga kiau tani i, in punu nen. Ken kaye di tooltool yo tiwete bet di ngan di diede kapala yo titara lodi medana pang Yesu nga, bong bet tikapsap ye dada ke kerenge, too matadi gorengana mata ye so kidi diedi, too tisung pang maro yo kai padodo nga, too tiwete mur ye di diedi, too tiyin ran medana mata le kutodi moo ye, too koodi paweserai di tooltool a bet tikap sorok so kidi nga, ngan kaye di kagauagaua be. Inbe kaye di kawur a kakan so gaongo be lapau.

¹²⁻¹³ Ngan di tooltool yo tigaua ye bareme ke Yesu tiap nga, ngan au i taukak urata yo ke bet ayeii a akarata betanga kidi ye nga. Maro ye taunu ole ikarata betanga ke di tooltool tina yo tinepe diki nga. Bong ang ngan la bet kakarata betanga ke di tooltool yo kaye di kagaua ye bareme ke Yesu nga. Le katoo betanga ke Maro yo iwete nen, “Kanganga tool yo iyei dada dook tiap in a ikoo le la inepe diki.”[◊]

6

Dada Dook Mata Bet Kaye Di Tooltool Ke Kirisi Kagauagaua Ye

¹ Ang ngan di tooltool ke Kirisi. Le kumata bet ang tina ngan atu iye ene san tiparsu ye betanga nga, ngan gelei, ole ila mugu ye di tooltool ke tana yo lodi galanga ye Maro tiap nga, a bet la tikarata betanga kidi? Ngan moomoonoo tiap? Nga gelei a ila mugu ye di tooltool ke Maro a la tikarata betanga kidi tiap nga?

[◊] **5:12-13** Wer (Lo) 17:7

² Ang ngan o lomu galanga tiap, too? Pang dama ni ngan idi tooltool ke Maro ole takarata betanga kidi tooltool ke tana i, too? Ngan kumata le ang tina ngan bet kakarata betanga ke di tooltool ke tana i nga, ngan nga gelei a le ke bet kakarata betanga kasin kasin yo ikenen kataunu yang, ngan tiap nga?

³ Inbe ang ngan o lomu galanga tiap, too? Idi tooltool ke Maro ngan ole takarata betanga kidi bangabangana ke Maro, nga lapau. Nen le idi nga ke bet takarata betanga ye nepongo kiidi yo ke tana i lapau.

⁴ Inbe awete mulu nen, kumata le ang tina ngan kapala bet kaparsu ye betanga nga, ngan gelei a bet kop betanga kidi ngan ila ye di tooltool ke tana i bet la tikarata nga? Di ngan di tooltool dook mata ke bet matadi kala di tooltool yo tigaua ye bareme ke Yesu ngan tiap!

⁵ Ngan au i yo awete nen nga, ngan bet nen a apammmo ang ye betanga. Nga gelei, ang ngan o tool kiang sa lon kaua urata dook ke bet ikarata betanga yo ikenen kataunu ye di tooltool ke Kirisi, ngan tiap, too?

⁶ Bong ang ngan kayei nen tiap. Le ye kene yo ang atu bet iye ene san tiparsu ye betanga nga, ngan ikauu a tila ye di tooltool maimai ke karatanga betanga bet la tikarata betanga kidi. Ngan nen le tikodo dama ke di tooltool yo lodi galanga ye Maro tiap nga, inbe tipapos betanga yo iken kataunu ye di nga. Ngan dada yo nen in dook tiap.

⁷ Le moolmool sa, ang ngan katar di diemu kapala tilo ye ni ke karatanga betanga. Ngan

dada kiang yo kayeii nen i, in ipaposang ben ang ngan kamol ye dada yo ke Kirisi nga. Le kumata bet di tooltool tiyei dada dook tiap pang nga, too tillungang a tikap sorok so kiang sa nga, ngan ken kakap di a kala ye di tooltool tina bet la tikarata betanga kiang be, bong kamalum pang di leu.

⁸ Bong katoo dada yo nen nga tiap. Ang tapmu ngan kallung di tooltool a kakap sorok so kidi, inbe kayei dada dook tiap pang di lapau. E tina la kayei dada yo nen ngan pang di diemu kapala yo titara lodi medana pang Yesu nga.

⁹ Ang ngan o lomu galanga tiap, too? Di tooltool yo tiyei dada dook tiap nga, ngan o ke bet tilo tigaua ye di tooltool yo Maro bet matan kala di, ngan tiap. Nen le ken ang tapmu kakaua llungunu yang be. Di tooltool yo tikapsap ye dada ke kerenge nga, too tisung pang maro yo kai padodo nga, too tiyei bauk nga, too tiyei dada ben yo di tooltool ke Sodom tiyei nga,

¹⁰ too tipinau so, too matadi gorengana mata ye so kidi diedi, too tiyin ran medana mata le kutodi moo ye, too tiwete mur ye di diedi, too koodi paweserai di tooltool a bet tikap sorok so kidi nga, ngan o ke bet lo tigaua ye di tooltool yo Maro bet matan kala di nga, ngan tiap lapau.

¹¹ Mugu ngan ang kapala ngan kanepe nen, bong ngan Maro kiidi irriu ang a igiri sennene kiang, inbe ipootang panga bet kayei ben di tooltool ki ye taunu. Ngan ye gurana ke Amunu, inbe ye urata ke Tool Mai Yesu Kirisi yo iyei pang nga, ngan iwetang ben ang ngan tooltool noonoomu ye matana.

Idi Nga Rumu Ke Maro Amunu Silene

¹² Ang kapala ngan kawete nen, “Am nga taukamam gunkalanga le ke bet amyei soo so yo lomam bet amyei nga.” Ngan moolmool, bong so le imot nga, ngan kapala ngan dook mata ke bet ilonidi tiap. Inbe au i lok bet ayei ben tool ke poranga pang dada sa yo dook tiap, ngan tiap lapau.

¹³ Inbe di diemu kapala tiwete nen, “Kanigi nga iken bet takan a kapodo isung ye, inbe kapodo nga iken bet kanigi ilo lono.” Ngan moolmool, bong pang dama ni ngan so tina ole ikino, yesoo ole Maro iyei so ngan le imot le paunu mulu. Nen le tiniidi nga so ke Tool Mai, le ye la bet matan kala i. Inbe ikarata bet takapsap ye dada ke kerenge, ngan tiap, bong ikarata nga bet tanepe a tasung panga, leu.

¹⁴ Kakamata, mugu ngan Maro ye gurana mai ki, ngan ipamaditi Tool Mai ye ni ke matenge. Inbe pang dama ni ngan ole ipamaditidi ye gurana ki tani, in lapau.

¹⁵ Ang ngan o lomu galanga tiap, too? Ngan tinimu nga so ke Kirisi, yesoo idi nga dawa ben kene le bene. Nen le gelei, ole takap Kirisi soonoo kapala ke tinini la tagaua ye garup yo lekelekene i? Tiap yege!

¹⁶ Ang ngan o lomu galanga tiap, too? Sei tool yo ila ye garup lekelekene a la y eru tigaua tinidi i, in ben y eru ngan tinidi atu. Ngan ben tina Rau ke Maro iwete nga, “Ole y eru tigaua le tinidi ataleu.”[⊗]

¹⁷ Bong sei tool yo Maro Amunu Silene iyeii le itara lono le imot pang Tool Mai i, in ben y eru tigaua lodi le atu.

18 Le ken kakapsap ye dada ke kerenge be. Ngan dada dook tiap kapala ke sennene yo di tooltool tiyei nga, ngan iken ke diki le igarung tinidi tiap. Bong sei tool yo iyei dada dook tiap ke bauk i, in ye taunu la igarungu tinini ye dada dook tiap ke sennene i.

19 Ang ngan o lomu galanga tiap, too? Ngan tinimu nga ben bareme ke sungunu yo Maro Amunu Silene inepe ye i. Le Amunu Silene yo ikauu pang in inepe lomu. Le ke bet kawete bet tinimu ngan kiang ang tapmu, ngan tiap,

20 yesoo Maro iyimang ye balingi mai san. Le so le imot yo bet kayei ye tinimu nga, ngan kayei a bet nen ngan kayeie Maro ene le ilo ete ke bet di tooltool tikamata ngan tipayiti ye.

7

Torungu Ke Kerenge

1 Dookoot nga bet araua betanga kiang yo kawode ilo ye rau a kayawari pau i. Ngan ang ngan kawete nen, kumata le tamoto atu bet ikere tiap nga, ngan dook mata, too?*

2 Moolmool, bong dada dook tiap ke geingi bauk in pombe le mai san, le dook mata ngan nen, di tamoto tina yo atu atu nga, ngan di tapdi rimadi, inbe di garup ngan di tapdi niditooroo lapau.

3 Nen le tamoto yo kerenge i, in ke bet ipasakala tinini ye rimana tiap, bong imalum panga a yeru tigaua le atu ye dada yo ke kerenge i. Inbe rimana

* **7:1** Ngan dada san yo bet taportaka betanga kasin nga ye i, in nen: *Ang ngan kawete nen, kumata tamoto atu bet iye rimana tigaua tinidi tiap ben di tooltool kerenge tiap nga, ngan in dook mata, too?*

ke bet ipasakala tinini ye nintooroo tiap lapau, bong imalum panga a iyei dada gaongo leu ben nintooroo iyei nga.

⁴ Yesoo, garup yo kerenge in ke bet yetaleu iwetewete ye tinini a matan kala tiap, bong nintooroo la bet matan kala lapau i. Le dada gaongo leu, tamoto yo kerenge in ke bet yetaleu iwetewete ye tinini a matan kala tiap, bong rimana la bet matan kala lapau i.

⁵ Ngan nen le ken kapasakala tinimu ye di rimamu too nimutooroo be. Moolmool, kumata bet angru lomu dook mata bet ole kagaua tinimu tiap, inbe kanepe ki ki kasin a bet nen ngan kakarata lomu le dook inbe kapatarau nga, ngan in dook mata. Bong bet kapatarau le imot nga, ngan kagaua tinimu mulu. Le kumata bet kakap tutang dook ye nepongo kiang nen nga, ngan o ke bet Satan itou ang ngan kakapsap ye dada yo ke sennene, ngan tiap.

⁶ Le noonoon goo kiau yo au i akap pang ngan nen: Kumata le ong kuye rimam too nimtooroo lomu bet kanepe ki ki ye manga modono kasin a bet nen ngan kapatarau nga, ngan dook mata. Bong awete betanga yo nga pang nga, ngan bet awete betanga medana pang a bet nen ngan agunkalang ye dada ke kerenge tiap.

⁷ Au i lok nen, bet di tooltool le imot tinepe dawa ben au i. Bong Maro ikap so matana matana ye lo ponana ki pang di tooltool tina nga atu atu le imot. Nen le tool atu ngan ikaua so ye lo ponana ki matana atu panga, inbe tool san ngan ikaua so ye lo ponana ki matana san panga.

⁸ Dookoot nga bet awete pang di tamoto kos yo

rimadi timmata koot nga, inbe pang di garup yo tiyei tap ngan nen. Kumata le bet tinepe nen le tikere tiap dawa ben au i nga, ngan dook mata.

⁹ Bong kumata le imoo pang di bet tikap tut di dook ye panga kidi nga, ngan dook mata bet tikere, ole nen ngan lodi kaua urata ye dada dook tiap yo ke geingi bauk nga.

¹⁰ Di tamoto le garup yo kerenge nga, nga bet awete betanga medana i pang. Bong betanga tani i, in betanga kiau tiap, in ke Tool Mai. Le betanga tani in nen: Ang garup yo kerenge nga, ken kasukrai di nimutooroo be.

¹¹ Bong kumata le garup bet iyei nen nga, ngan ke bet ikere mulu tiap, bong inepe sorok nen. Too bet tiap nga, ngan imulu la iyooloo nintooroo mulu. Inbe ang tamoto lapau, ken kasukrai di rimamu be.

¹² Inbe di tooltool yo kapala nga, nga bet awete pang nen. Bong betanga tina nga ke Tool Mai tiap, nga betanga kiau au tauk. Le betanga tina ngan nen: Kumata le tamoto atu bet ye in tool ke Kirisi, inbe iyooloo garup atu yo itara lono medana pang Yesu tiap, bong rimana tani in lono dook mata bet yeru tinepe nga, ngan ke bet isukraii tiap.

¹³ Inbe kumata le garup atu bet ye in tool ke Kirisi, inbe iyooloo tamoto yo itara lono medana pang Yesu tiap, bong nintooroo tani in lono dook mata bet yeru tinepe nga, ngan ke bet isukraii tiap lapau.

¹⁴ Ngan au i awete nen, yesoo sei tamoto yo itara lono medana pang Yesu tiap, bong rimana in tool ke Kirisi nga, ngan Maro ole matan kala dawa ben ye matan kala rimana yo ye taunu ipootoo

panga i. Inbe gaongo leu, sei garup yo itara lono medana pang Yesu tiap, bong nintooroo in tool ke Kirisi nga, ngan Maro ole matan kala dawa ben ye matan kala nintooroo yo ye taunu ipootoo panga lapau i. Le kumata bet betanga ngan moolmool tiap nga, ngan matin nga le di natudi ngan tinepe le tinidi igalanga ye Maro matana tiap. Bong betanga yo awete ngan moolmool le di natudi ngan ole tinepe ben di tooltool yo Maro ipootoo di panga ye taunu nga.

¹⁵ Bong kumata bet tamoto too garup yo itara lono medana pang Yesu tiap i, in lono bet ikoo ye nintooroo too rimana yo tool ke Kirisi in nga, ngan ken kalele be. E nintooroo too rimana tani yo itara lono medana pang Yesu i, in dada yo nen ngan bet pombe pang ye nga, ngan taukan gunkalanga, bong ke bet imalum panga bet ikoo a ila, yesoo Maro ikuu idi bet man tanepe ye lo silene yo ki i.

¹⁶ Ong garup yo ke Kirisi in lom galanga tiap, o ke bet kulono nimtooroo a bet nen ngan ole Maro ipamule ye so dook tiap yo bet igarungu in lapau, too tiap? Inbe ong tamoto yo ke Kirisi in lom galanga tiap, o ke bet kulono rimam a bet nen ngan ole Maro ipamule ye so dook tiap yo bet igarungu in lapau, too tiap?

Kanepe Ye Nepongo Yo Maro Ikaau Pang I

¹⁷ Ang tina atu atu ngan lomu ponana ye nepongo yo Tool Mai ikaau pang koot i. Le nepongo yo ikaau pang kulkulunu yege ye kene yo ikuu ang ye i, in kanepe ye nen a tala. Ngan i betanga tani yo aweta pang di tooltool yo tigaua ye bareme ke Yesu nga le imot i.

18 Le kumata tool atu bet tikoro tinini koot lo ngan bet Maro ikiuu nga, ngan dookoot inepe nen, bong ikapge bet ikarata tinini tani yo tikora in le lo ben mugu ngan be. Inbe kumata tool atu bet tikoro tinini tiap, lo ngan bet Maro ikiuu nga, ngan dookoot inepe nen, bong isere di tooltool bet tikoro tinini nga be.

19 Ngan awete nen, yesoo dada ke koranga tinidi, in ben so sorok. Inbe dada ke koranga tinidi tiap, in ben so sorok lapau. Bong so yo dook mata kaiye i, in nen; bet tatoo wer yo ke Maro nga.

20 Nen le ang tina atu atu ngan ole kanepe ye nepongo yo Maro ikauu pang kulkulunu yege ye kene yo ikuu ang ye i.

21 Le kumata bet ong in kunepe ben tool ke poranga ye kene yo Maro ikuu ong ye in nga, ngan ken lom madoko be. Bong kumata le kupusye dada sa bet kuyei ngan ole kunepe ben tool ke poranga mulu tiap nga, ngan dook mata bet kuyei leu.

22 Ngan nen, yesoo sei tool yo inepe ben tool ke poranga ye kene yo Tool Mai ikiuu ye in nga, ngan ye Maro matana ngan ye in ben tool ke poranga tiap, bong inepe sorok. Inbe sei tool yo inepe ben tool ke poranga tiap ye kene yo Tool Mai ikiuu ye in nga, ngan ye Maro matana ngan ye in inepe sorok tiap, bong inepe ben tool ke poranga pang Kirisi.

23 Yesoo, Maro iyimang ye balingi mai san, le ken kayei ben di tooltool ke poranga pang di tooltool be.

24 Ang di diek nga, Maro ikuu ang atu atu bet kaye kagaua. Le soo nepongo yo kanepe ye kulk-

lunu ye kene yo ikiu ang panga ye i, in kanepe so ye nen a tala.

Noonoongoo Pang Di Tooltool Yo Tikere Tiap Nga

²⁵ Dookoot nga bet araua betanga kiang yo kawode ilo ye rau pau a katorau ye di tooltool yo tikere tiap nga. Ngan noonoongoo yo bet akauu pang i, in ipa ye Tool Mai tiap, bong in au lok la bet aweta pang i. Ngan au i, Maro lono pau a ilonau, le betanga kiau yo bet awete nga, ngan ke bet kakap inbe katoo le imot.

²⁶ Ye lal yo dookoot nga tanepa ye i, in urata moonoo maimai la pompombe pang yidi nga. Nen le au i lok tar bet dook mata ngan nen, bet ang kanepe dawa ben yo dookoot kanepe nga.

²⁷ Ngan kumata ong in bet kukere koot nga, ngan ken lom kaua urata bet kusukraia rimam be. Inbe kumata le bet kukere tiao nga, ngan ken lom kaua urata bet kusere garup sa a kuyooloo, ngan be.

²⁸ Bong kumata le bet kukere nga, ngan dook mata, ong in kopsap ye dada yo ke sennene nga tiap. Inbe kumata garup nene bet ikere nga, ngan ikapsap ye dada yo ke sennene in tiap lapau. Bong di tooltool yo kerenge nga, ngan ole urata moonoo alunu la bet pompombe pang ye di ye nepongo kidi yo ke tana i nga. Nen le au i lok bet urata moonoo yo nen ngan pompombe pang yang be, ngan la le akap noonoongoo nga pang nga.

²⁹ Ang di diek nga, ye yo awete pang nen nga, yesoo lal yo bet tanepa ye tana i, in mooloo mata tiap oo. Ngan manga yo dookoot katai nga le lo pang dama ni nga, ngan di tamoto yo tikere koot

nga, ngan ole tinepe dawa ben di ngan kerenge tiap.

³⁰ Inbe di sima tooltool yo lodi madoko nga, ngan ole tinepe ben di ngan lodi madoko tiap. Inbe di sima tooltool yo lodi ponana nga, ngan ole tinepe ben di ngan lodi ponana tiap. Inbe di sima tooltool yo tiyimi so nga, ngan ole lodi kaua urata nen bet so tina ngan ole iken so ye di tiap.

³¹ Nen le di tooltool yo tiyei urata ye so ke tana i nga, ngan ole tinepe ben so ke tana tani i, in ben so maiyoko pang di ye nepongo kidi tiap. Awete nen, yesoo ole mooloo tiap, inbe tana tani i le ipa ye so ki le imot yo dookoot iken ye nga, ngan ole imot.

³² Ngan au i lok bet ang ngan lomu kaua urata mata ye so yo bet ilonang ye nepongo kiang ke tana i, nga be. Le kakamata, tool yo ikere tiap i, in lon kaua urata nen, bet ole iyei urata ke Tool Mai balai, a bet nen ngan Tool Mai lono dook mata panga ye nga.

³³ Bong tamoto yo ikere i, in lon kaua urata nen, bet ole iyei urata ke tana i balai, a bet nen ngan rimana lono dook mata panga ye nga.

³⁴ Nen le tool kerenge tani in lon rru. Inbe garup nene, too garup tap yo ikere mulu tiap i, in lon kaua urata ye urata ke Tool Mai leu. Nén le ye in lono bet iraia tinini inbe lono le imot pang Tool Mai. Bong garup yo ikere i, in lon kaua urata nen, bet ole iyei urata ke tana i balai, a bet nen ngan nintooroo lono dook mata panga ye nga.

³⁵ Le au i yo awete nen nga, ngan bet akodokalang tiap, bong bet alonang. Le akap betanga yo nga pang, a bet nen ngan ang kagaua lomu le imot pang Tool Mai, inbe katoo dada ki yo

noonoonoo nga.

³⁶ Kumata tool atu sa lon wetewete nen, “Ai, garup nene yo apamede betanga panga bet ayooloo in rai ki yo ke kerenge nga bet imot. Le kumata bet ayooloo tiap nga, ngan o dook mata tiap.” Le bet lon wetewete nen nga, ngan dook mata nen bet tool tani in itoo ye taunu lono a iyooloo. Ngan tool in ikapsap ye dada dook tiap ke sennene tiap.

³⁷ Bong kumata tool yo lon mede mata le ke bet iyooloo garup nene yo ipamede betanga panga in tiap, inbe tinin iyolo panga bet iyooloo tiap, bong bet ye taunu matan kala ye panga ki nga, ngan iyei dada dook mata lapau le ke bet inepe sorok nen.

³⁸ Nen le tool yo iyooloo garup nene tani, in iyei dada dook mata, bong tool yo iyooloo tiap i, in iyei dada dook mata kaiye le illoso dada ke ene san in.

³⁹ Ngan garup yo ikere i, in ke bet isukraia nintooroo, inbe la iyooloo tamoto san tiap. Bong kumata le bet nintooroo tani in imata le inepe sorok nga, ngan ke bet iyooloo sei tamoto yo lono panga i. Bong bet nen ngan iyooloo tamoto san la tool ke Kirisi leu i.

⁴⁰ Ngan ye kamatanga kiau nga, ngan kumata garup tap tani in ikere tiap, inbe inepe nen nga, ngan matin nga le nepongo ki dook mata. Le au tauk awete nen, bong au i lok tar nen bet Maro Amunu Silene la ipapos betanga nga pau a le awete i.

8

*Asara Yo Tiparoro Pang Di Maro Yo Kai Padodo
Nga*

¹ Dookoot nga bet araua betanga kiang yo kawode ilo ye rau pau ye asara yo tiyei paroranga ye pang di maro yo kai padodo nga. Ngan di tooltool kapala tiwete bet idi le imot ngan lod galanga ye so yo nen nga, ngan betanga tina ngan moolmool. Bong lo galanga yo nen i, in ke bet iyei di tooltool le di tapdi tiyitmak edi ye. Bong dada yo bet lodo pang di diede ye mai san i, in la dada dook mata ke bet talon di diede ye i.

² Nen le kumata tool atu lon wete bet ye in lon galanga dook le imot ye so sa nga, ngan ye in lon galanga ye so yo lon wetewete ye, ngan tiap.

³ Bong sei tool yo lono pang Maro mai san i, in ye la Maro lon galanga ye i.

⁴ Le nga bet araua torungu kiang tani ye asara yo tiyei paroranga ye pang di maro yo kai padodo nga. Ngan idi nga lod galanga nen bet kai padodo yo ke tana i nga, ngan sa yo moolmool ngan tiap. Inbe lod galanga lapau nen bet Maro yetaleu in la Maro moolmool i.

⁵ Moolmool, di tooltool tiwetewete ye so matana matana alunu yo ke lang le tana i nga, inbe tipootoo di bet di ngan “maro” kidi inbe “tool mai” kidi.

⁶ Bong idi nga tatara lodo medana nen, bet Maro ataleu, inbe ye in Tamada tani yo itar so nga le imot i. Inbe idi nga tanepe a bet nen ngan tayei urata yo ki nga. Inbe idi nga tatara lodo medana nen, bet Tool Mai ataleu, inbe ye in Yesu Kirisi tani yo so nga le imot ipa ye a si pompombe i. Inbe nepongo kiidi ngan ipa ye lapau.

⁷ Bong di tooltool le imot nga lodi galanga ye so yo nga tiap. Inbe di diede kapala ngan lodi yo

iwetewete pang di ye dada dook mata yo bet titoo nga, ngan imede mata tiap. Ngan nen le ye kene yo bet tikan asara medana yo di tooltool kapala tiyei paroranga ye pang di maro kidi yo kai padodo nga, ngan tikanamai di ben di ngan tiyei dada dawa ben di tooltool yo titara lodi medana pang Maro tiap nga.

⁸ Bong kaningi nga ke bet ilonidi le tayei tooltool dook mata ye Maro matana ngan tiap. Le kumata bet takan too takan tiap nga, ngan ole ilonidi too igarungidi, ngan tiap lapau.

⁹⁻¹⁰ Bong ang tooltool yo lomu galanga ben kaningi ngan taukan gunkalanga nga, ngan ken kakap tutang dook leu ye kan sorokingi asara medana yo tiyei paroranga ye pang di maro yo kai padodo nga. Ole nen ngan kagarung di diemu kapala yo lodi mede pang Kirisi tiao nga. Ngan nen, yesoo di ngan lodi yo iwetewete pang di ye dada dook mata yo bet titoo nga, ngan imede mata tiap. Le kumata bet lo kon so ye rumu ke di maro yo kai padodo nga, le di tina ngan atu ikamatong nga, ngan ole kuyolo panga bet ye lapau lo ikan kaningi tina ngan.

¹¹ Nen le ye dada kiang yo katoo lo galanga kiang ye nen in nga, ngan bet kagarungu emu kase tani yo Kirisi imata ye i.

¹² Inbe kumata le ang ngan bet kayei urata dook tiap yo nen ngan panga le kagarungu lono yo imede tiao in nga, ngan ang ngan kayei sennene ye Kirisi matana.

¹³ Ngan nanga, kumata le ek ikanamaii bet nga ikapsap ye sennene ye yo ikan asara medana yo tiyei paroranga ye pang di maro yo kai padodo

nga, ngan o ke bet akan asara tina mulu tiap. Yesoo, au i lok bet ayeie ek tani yo lon mede mata tiao in a iyei sennene be.

9

Paulu Iwetewete Ye Urata Ke Aposol Yo Iyeii I

¹ Au i tool ke poranga tiap, bong anepe sorok. Inbe au i aposol. Inbe akamata Tool Mai kiidi Yesu ye matak. Inbe urata ki yo ayei pang nga, ngan itar kanono, le ang ngan katara lomu ye inbe katoo. Bong nga gelei, ang ngan kakamatau ben au i o tooltool nen tiap, too?

² Moolmool, di tooltool kapala tiwete bet au i aposol tiap, bong ang ngan lomu galanga yau. Yesoo, ye urata ke Tool Mai yo ayeii ngan le katara lomu ye a katoo i, in ipaposau ben au i aposol ke Tool Mai.

³ Ngan nen le kumata di tooltool bet tigarungau ye betanga a tiwete bet au i aposol moolmool tiap nga, ngan ole araua betanga kidi nen.

⁴ Nga gelei, am aposol ole amkap kaningi le ran yo tikap pam ye urata yo amyei, ngan tiap, too?

⁵ Inbe nga gelei, kumata bet amkere nga, ngan ke bet amkap di rimamam yo titara lodi medana pang Yesu nga, inbe amye di ampa ye urata kiam tiap, too? Ngan di diemam kapala tiye Tool Mai di taini inbe Pita tiyei nen, bong nga gelei, am nga o ke bet amyei dawa ben di nga tiap, too?

⁶ Too, aye Banabas amru leu la bet amyei urata ye kaningi le ran yo bet tikap pam a ilonam ye nepongo kiam nga, too?

⁷ Ngan sei tool iyei urata ben tool ke patokongo, ngan le ye taunu iyimi urata koootoonoo ki ye patki

i? Inbe sei tool ikapgi kumu ke ooroo wain, ngan le ikan wain yo ikapgi ye kumu ki nga, ngan puana tiap i? Inbe sei tool matan kala di sipsip, ngan le iyin toko sui ke di sipsip tina ngan pitiap i?

⁸ Ngan ken lomu tarau bet atoo lo galanga ke di tooltool ke tana i leu la awete betanga yo nga, ngan be. Yesoo, betanga yo iken ye wer ke Maro ngan iwete nen lapau.

⁹ Nen le wer ke Maro yo ikauu pang Mose a iwode lo ye rau in iwete nen, “Yekene yo bet kakap urata pang bulumakau kiang a ipa bet iyirngan dingding patunu ngan kulini idu tana nga, ngan ken kupaukala koonoo a ikan so tiap ngan be.”[☆] Ngan lomu tar balai, Maro lon rru ye bulumakau leu la le iwete betanga nen nga, too?

¹⁰ Tiap yege! Ngan yo iwete nen nga, ngan ye idi nga, too? Moolmool, betanga yo Mose iwode in ye idi nga. Yesoo, tool yo itara tana bet ipe dingding patunu i, inbe tool yo ipirpala dingding patunu a kulini du tana i, in yeru ngan lodi tar nen bet ole tikan kaningi tina ngan kapala ye urata koootonoo kidi.

¹¹ Le am nga ye kene yo amyei urata kataunu yang ye in nga, ngan dawa ben ampe so ke Maro Amunu Silene ilo ye kumu kiang, ngan le dook mata nen bet kakap so kiang pam bet kalonam ye nepongo kiam ke tana i lapau. Bong nga gele, ye kamatanga kiang ngan o lomu tar ben am nga lomam bet kalonam ye so maiyoko, too?

¹² Ngan kumata le bet kamalum pang di aposol kapala bet tikap so yang a kalon di nga, ngan ole dook mata nen bet kalonam ye so yo nen ngan le

[☆] 9:9 Wer (Lo) 25:4

alunu kaiye. Mugu ngan am nga ke bet amwete pang bet kalonam ye so yo nen nga, bong amyei nen tiap, yesoo am nga lomam bet amkap urata moonoo pang a iyakala di tooltool yo bet titar talngadi a tilongo bingi dook mata ke Kirisi nga tiap. Ngan nen le am tapmam amsolo moonoo ke so tina ngan le imot.

¹³ Ang ngan lomu galanga lapau, too? Di sima tooltool yo tikaua urata ye bareme mai ke sungunu pang Maro nga, ngan ole tikan kaningi ke bareme tani in. Inbe di sima tooltool yo tiyei urata ke paroranga so ye kakawa ke paroranga so pang Maro nga, ngan ole tikan asara le so kapala yo tiyei paroranga ye nga.

¹⁴ Le dada gaongo leu ye di sima tooltool yo tiwetewete bingi dook mata nga. Ngan Tool Mai iwete betanga medana ye di bet ole tikap balingi ye urata kootoonoo kidi yo tiyei nga, a bet nen ngan ilon di ye nepongo kidi.

¹⁵ Le au i ke bet akap so yo nen ngan ye urata kootoonoo kiau, bong ayei toko dada yo nen ngan siap. Inbe dookoot nga au i awodo betanga yo nga, ngan bet nen a apamadit lomu bet kakap so yo nen ngan pau, ngan tiap. Au i lok mede nen bet kakaua so sa pau be, a bet nen ngan au i ayitmaka ek inbe lok ponana ye yo akap toko so sa ye urata kootoonoo kiau tiap nga. Nen le dook mata bet amata mugu a nen ngan kayei nen be.

¹⁶ Bong ye kene yo bet awetewete bingi dook mata pang di tooltool ye in nga, ngan ke bet kook payitau ye urata kiau tani, in tiap. Yesoo, Tool Mai ye taunu la ikaua urata i pau bet awetewete bingi dook mata tani in pang di tooltool i. Le

atoo, kumata bet awetewete pang di tooltool ye bingi dook mata ki tani in tiap nga, ngan ole akaua masngana mai.

¹⁷ Inbe kumata bet atoo au tauk lok leu a bet awetewete bingi dook mata ke Maro pang di tooltool nga, ngan ole akap balingi ye urata koootoonoo kiau. Bong nen tiap, yesoo Tool Mai la ikaua urata i pau le tina apas le ayeii leu.

¹⁸ Le soo balingi bet akauu ye urata koootoonoo kiau i? Balingi kiau yo bet akaau i, in nen. Ye kene yo bet awetewete bingi dook mata ke Maro pang di tooltool ye in nga, ngan awete pang di bet tikap so pau ye urata koootoonoo kiau tiap, bong ayei soroki. In balingi kiau tani nain.

¹⁹ Au i tool ke poranga tiap, au i anepe sorok, le tool sa bet iyei kuto mai pau, ngan tiap. Bong au tauk i atarau le anepe dawa ben tool ke poranga pang di tooltool nga le imot, a bet nen ngan akap di tooltool le alunu ye bingi dook mata a man titoo Kirisi.

²⁰ Ngan nen le ye kene yo aye di Yuda amnepe ye in nga, ngan ayei dawa ben di le atoo dada le momo kidi, a bet nen ngan tilongo betanga kiau, inbe titara lodi medana pang Kirisi. Moolmool, au i anepe la wer kidi Yuda parmana tiap, bong ole anepe dawa ben di tooltool tina yo tinepe la wer parmana nga, a bet nen ngan akap di le alunu a man titoo Kirisi.

²¹ Inbe kene yo aye di tooltool yo tipa ye rara ke di Yuda tiap ngan amnepe nga, ngan ayei dawa ben di tooltool tina yo taukadi wer nga, a bet nen ngan akap di tooltool tina yo tipa ye rara kidi Yuda tiap nga man titoo Kirisi. Moolmool, au i awala

murik pang wer ke Maro tiap, yesoo atoo wer yo ke Kirisi nga.

²² Inbe kene yo aye di tooltool yo titara lodi le imede mata pang Kirisi tiao ngan amnepe nga, ngan ole anepe dawa ben di, a bet nen ngan alon di a tikodo le timede ye lodi medana yo titaru i. Le au i atoo dada kidi tooltool le imot yo aye di amnepe nga, a bet nen ngan akap di kapala a apamulu di ye dada dook tiap kidi yo tiyei ngan a man titoo Kirisi.

²³ Ngan urata tina le imot yo au i ayei nga, ngan bet nen a akarata dada pang bingi dook mata ke Maro tani bet ingaua ni mai i le imot. Ayei nen, a bet nen ngan au lapau akap so dook mata yo Maro ipamede betanga ye bet ole ikap pang di tooltool yo titoo bingi dook mata tani in nga.

²⁴ Ang ngan lomu galanga lapau, too? Kumata le lewongo atu ke dadongo bet pombe nga, ngan di tooltool le imot yo edi iken ye lewongo tani ngan ole tidada. Bong tool ataleu la bet illos di diene ngan ole ikap balingi i. Nen le dook mata ngan nen, kadada le guramu ngan la bet kakap balingi nga.

²⁵ Ngan di tooltool le imot yo lodi bet tillos di diedi ye lewongo nga, ngan ole titouotou di dook ye dada yo ke lewongo tani nga. Di ngan lodi bet tiyei nen, a bet nen ngan tillos di diedi inbe tikap su ke kutodi. Bong su tani yo tidada ye i, in ole iken le mos tiap inbe dook tiap. Bong idi nga tadada nga, ngan bet nen a takap su ke kutodo yo bet iken nen le taukan motingi i.

²⁶ Ngan nanga, ye kene yo bet adada nga, ngan ke bet adada dawa ben tool yo matana pang ye ker

tiap inbe idada, in tiap. Inbe ayei dawa ben tool yo bet ipatoko ngan ikatte bene sorok, in tiap lapau.

²⁷ Ngan nen le tinik yo iyolau bet la ayei dada dook tiap ke sennene i, in arautoo du tana. Ngan ye in ben tool ke geingi urata ke poranga pau le au i atoo tiap, bong ayei kuto mai panga, inbe awete soo so yo bet iyei nga. Ole nen ngan ayei sennene ngan ole urata yo ayeii bet awetewete bingi dook mata pang di tooltool ye i, in o ke bet ilonau tiap, inbe au tauk i akap toko balingi sa ye urata koootoonoo kiau tiap lapau.

10

Matamu Too Ye Pang Ke Di Isrel

¹ Ang di diek nga, au i lok bet lomu kalli ye soo so yo pombe pang ye di sasa kiidi tiye Mose yo tigege Isip a timan, ngan be. Ngan ye kene tani in di le imot tinepe la eng tene yo Maro inepe ye in parmana, inbe matan kala di a tipa dook mata le la tisautu Tiek Kooroonoo a tila ke kapala.

² Ngan eng tene tani yo tipa parmana i, inbe tiek yo tipa kataunu ki i, in dawa ben di le imot ngan tirriu ye oo. Le tina timadit a tiyei ben Mose di galiunu inbe titoo.

³⁻⁴ Ngan di le imot ngan tikana kaningi ataleu inbe tiyini ran ataleu yo ipa ye Maro Amunu Silene i. Ngan ran tani yo tiyinu in pombe ye pat yo gurana ke Maro Amunu Silene iken ye inbe ipawewe di a tila i. Ngan pat tani in Kirisi ye taunu.

⁵ Bong Maro lono dook mata pang di Isrel kapala ye dada kidi yo tiyei, ngan tiap. Nen le iyei di le

alunu la timmata a bobodi iken nin la nin a sila ikino ye ni soorookoonoo tani nga.

⁶ Ngan so tina le imot yo pombe nga, ngan bet iyei ben tarkilanga paidi, a bet nen ngan tayei dada dook tiap ke sennene yo dawa ben di tiyei nga, ngan be.

⁷ Ngan nanga, ken kasung pang di maro yo kai padodo nga dawa ben yo mugu ngan di Isrel tina ngan kapala tiyei, ngan be. Ngan Rau ke Maro iwete nen, “Di tooltool tiwur a tikan inbe tiyin, le tina lodi ponana a timadit le tiye di garup tillewe ye dada yo dook tiap nga.”[◇]

⁸ Nen le idi nga ken tayei dada dook tiap ke bauk dawa ben di Isrel tina ngan kapala tiyei, ngan be. Ngan tiyei nen, le ye ke atu in Maro iraumatamata di tooltool kidi ben 23,000 a timmata.

⁹ Inbe idi nga ken tatouo gurana ke Tool Mai be. Ngan di Isrel tina ngan kapala tiyei nen, ngan le moto dook tiap pompombe a tikan di le timmata.

¹⁰ Inbe idi nga ken tapasa mur ye Maro inbe di kuto maimai yo ki, nga be. Ngan di Isrel tina ngan kapala tiyei nen, ngan le Maro iwanga bangabangana ki yo ke garungunu so in si iraumatamata di le timmata.

¹¹ Ngan so tina le imot yo pombe pang ye di sasa kiidi nga, ngan bet nen a iyei ben tarkilanga paidi. Le di tooltool tiwodo betanga ki ilo ye Rau ke Maro a bet nen ngan takamata, inbe takap tutidi dook, yesoo dookoot nga tanepe ye lal yo tana i bet imot ye i.

¹² Nen le kumata ong sei tooltool yo lom tar bet ong in kukodo le kumede ye lom medana yo

[◇] **10:7** Pamulenge (Kisim Bek) 32:6

kutaru pang Yesu in nga, ngan ken kop tutong dook leu. Ole nen ngan kumol.

¹³ Ngan touanga le imot yo pombe pang yang nga, ngan san ye touanga yo kanakana ngan pombe pang ye di tooltool nga le imot ngan tiap. Bong Maro in itoo betanga ki yo ipamede i, nen le ke bet imalum pang touanga tina ngan sa a illos gurana yo kiang, ngan tiap lapau. Le ye kene yo touanga bet pombe pang yang nga, ngan ole ipitnaia dada yo bet ilonang ye i, a bet nen ngan kakodo le kamede a kalloso touanga tani in.

Paroranga Ke Kai Padodo, Inbe Kanangi Ke Tool Mai

¹⁴ Ang di tooltool kiau yo lok pang mai san nga, ken kanepa manga mooloo ye sungunu ke di maro yo kai padodo nga.

¹⁵ Ngan ang ngan lo galanga kiang dook mata. Ngan la awete betanga nga pang a bet nen ngan ang tapmu matamu too betanga kiau yo awete nga.

¹⁶ Ngan ye kene yo takana medana ye in nga, ngan le tawete lo ponana kiidi pang Maro ye ruku yo ooroo wain surunu iken ye i, inbe tayinu. Inbe idi ngan tatara lodo nen bet tayinu a taye Kirisi tagaua lodo le atu ye. Ngan nen le rara ki yo imati ye kai palasingi i, in dawa ben idi taudu rara kiidi la imati i. Inbe porong yo tate a takani i, in idi nga takani ngan le tatara lodo nen bet takani a taye Kirisi tagaua lodo le atu ye. Ngan nen le tinini yo iraii paidi i, in dawa ben idi taudu tiniidi la taraii i.

¹⁷ Le porong yo tate kasin kasin a takani i, in ataleu dawa ben idi nga. Idi tooltool alunu,

bong tagaua le tayei ben tool ataleu, yesoo takana porong tani yo ataleu i.

¹⁸ Ole lomu kaua urata dook ye momo kidi tooltool ke Isrel ngan. Ngan ye kene yo tiyei paroranga nga, ngan ole tidaun asara yo bet tiyei paroranga ye nga, ngan kapala ye kakawa ke paroranga so, inbe kapala ki ngan tikan. Ngan dada yo tiyeii nen i, in bet nen a tiye Maro tigaua lodi le atu ye.

¹⁹ Kumata bet nen nga, ngan gelei ye di maro yo kai padodo nga, inbe kaningi yo tiyei paroranga ye pang di nga? Ngan so moolmool, too?

²⁰ Tiap! Di tooltool yo lodi galanga ye Maro tiap nga, ngan tiyei paroranga pang Maro tiap, bong tiyei paroranga pang di so sidi. Nen le au i lok bet kaye di so sidi tina ngan kagauagaua be.

²¹ Le ang ngan ke bet kayin wain ye ruku ke Tool Mai, lo ngan bet la kayin wain ye ruku ke di so sidi, ngan tiap. Inbe ang ngan ke bet kakan kaningi ye kakawa ke kaningi so ke Tool Mai, lo ngan bet la kakan kaningi ye kakawa kidi so sidi, ngan tiap lapau.

²² Kumata bet idi nga tayei nen nga, ngan ole tayeie Tool Mai le lono dook tiap paidi, yesoo ye lono bet taye tanape leu. Nga gelei, idi nga gurana kiidi mai le illos gurana yo ki nga, too? O tiap!

Kanakana Nga Bet Tayitmaka Maro Ene Leu

²³ Ang kapala ngan kawete nen, “Am nga ke bet amyei so le imot yo lomam bet amyei nga.” Ngan moolmool, bong so nga le imot ngan dook mata ke bet ilonidi tiap. Kawete nen, “Am nga ke bet amyei so le imot yo lomam bet amyei nga.” Moolmool,

bong so tina le imot ngan ke bet ilonidi a takodo le tamede ye Kirisi tiap.

²⁴ Ngan idi tooltool ke Kirisi nga ke bet lod kaua urata mata ye dada yo bet talonidi taudu ye leu ngan tiap, bong bet nen ngan lod kaua urata ye dada yo bet talon di diede kapala ye ngan lapau.

²⁵ Ngan ang ngan ke bet kakan asara medana yo tiyawar ye ni ke yawaringi so nga, bong ken lomu wetewete ye a kator di ye be. Ngan ang ngan ke bet kakan so nen,

²⁶ yesoo Rau ke Maro iwete nen, “Tana i ipa ye so le imot yo iken ye nga, ngan ke Tool Mai.”[✳]

²⁷ Kumata le bet tool sa yo itara lono medana pang Yesu tiap i, in ikiu ong bet kula rumu ki la kuye kakan so le lom dook mata bet kula nga, ngan soo so yo itar lo kakawa pono pang kaningi nga, ngan kon leu. Bong ken lom rru ye so tina a kutor ye be.

²⁸ Bong kumata bet tool sa iwete pong nen, “Ngan so yo nga tiyei paroranga ye pang di maro yo kai padodo nga,” bet iwete pong nen nga, ngan ken kon be. Ole nen ngan tool tani yo iwete pong i, in ole lon tarong ben ong in kuyei dada dook tiap.

²⁹ Moolmool, ong lom yo iwetewete pong ye dada dook mata bet kutoo i, in iwete kumata bet kon asara medana tina nga, ngan ong in kuyei sennene, ngan tiap. Bong au i awete pong ye tool san in la bet lon tarong nen i. Le nga gelei, bet tool san in ilelau ye so yo au i lok galanga ye bet in dook mata pau bet ayeii in nga?

[✳] **10:26** Rau ke Woungu (Buk Song) 24:1

30 Kumata bet awete lo ponana kiau pang Maro ye kaningi yo bet akan nga, ngan gelei a bet tool san ipasa mur yau ye so yo awete lo ponana kiau pang Maro ye koot nga?

31 Ngan nanga, soo so yo bet kayeii i, too soo so yo bet kakan le kayin nga, ngan kayei pang Maro, a bet nen ngan di tooltool tikamata ben kayeie ene le ilo ete ke bet tipayiti.

32 Ngan nen le ken kayei di Yuda, too di Girik yo tipa ye rara kidi Yuda tiap nga, too di tooltool yo tigaua ye bareme ke Yesu nga, ngan le timol a tikapsap ye dada ke sennene be.

33 Ole kayei dawa ben au. Au i akapge bet ayei di tooltool nga le imot a lodi dook mata pau ye so tina le imot yo ayei nga. Ngan yo ayei nen nga, ngan bet nen a au tauk alonau ye tiap, bong bet alon di tooltool nga le imot, a bet nen ngan Maro ikap di a ipamulu di ye so dook tiap yo bet igarungu di i.

11

1 Le ole katoo au ye dada kiau yo ayei nga, dawa ben au i atoo Kirisi ye dada ki yo iyei nga.

Dada Dook Mata Ke Sungunu

2 Au i apayitang mai san ye yo lomu tutau ye so nga le imot, inbe kaparama betanga kiau yo mugu ngan apatomonai ang ye nga.

3 Bong au i lok bet ang ngan lomu galanga ye betanga san in nen. Kirisi in iyei tool kuto mai pang di tamoto nga le imot. Inbe di tamoto ngan tiyei tooltool kuto maimai pang di rimadi, inbe Maro in iyei tool kuto mai pang Kirisi.

4 Nen le tamoto yo iduku kutono, inbe ipatarau, too ikaua Maro koonoo a iwetewete betanga ki i, in ngan ipammoo Kirisi yo tool kuto mai ki i.

5 Inbe garup yo iduku kutono tiap, inbe ipatarau, too ikaua Maro koonoo a iwetewete betanga ki i, in ngan ipammoo nintooroo yo tool kuto mai ki i. Ngan ole dawa ben garup yo tikoto kutono le korkorngana a moomoonoo ye i.

6 Le kumata garup atu lono bet iduku kutono tiap nga, ngan dook mata nen bet tikoto kutono le imot a idu tana. Bong kumata bet garup tani in moomoonoo ye kutono bet tikoti too tiyelli le imot nga, ngan ole iduku kutono.

7 Ngan tamoto in ke bet iduku kutono tiap, yesoo ye in ben Maro kannungana le ole ipitnaia Maro pang di tooltool. Inbe ye in inepe bet iyeie Maro ene le ilo ete ke bet di tooltool tipayiti. Bong garup in ole ipitnai di tamoto yo inepe parmedi nga, ngan pang di tooltool. Le kumata bet inepe dook, ngan ole iyei edi le ilo ete ye di tooltool matadi.

8 Ole nen, yesoo kulkulunu ngan Maro ikarata tamoto ye garup turana tiap, bong ikarata garup ye tamoto turana.

9 Inbe ikarata tamoto bet ilono garup tiap, bong ikarata garup bet ilono tamoto.

10 Ngan la garup in ole iduku kutono a bet iyei tarkilanga panga ben ye in inepe la gurana kidi tooltool yo matadi kala ngan parmedi. Inbe ole iyei nen, a bet nen ngan di bangabangana ke Maro yo matadi ikenen ye nga, ngan ole lodi ponana ye.

11 Bong idi tamoto le garup yo tagaua lodo le atu pang Tool Mai nga, ngan bet tanepi ki ki tiap, bong bet tagaua inbe taparlon.

12 Kulkulunu ngan Maro ikarata garup ye tamoto turana. Inbe dookoot nga di garup la tipasui di tamoto nga. Bong so tina le imot nga, ngan punu la Maro i.

13 Le bet nen ngan ang tapmu matamu too betanga i. Ngan dook mata bet garup iduku kutono tiap, inbe ipatarau pang Maro ye ni yo bet tigaua a tisung ye i?

14 Ngan momo kiidi ngan nen, kumata tamoto atu bet kutono raunu mooloo mooloo nga, ngan dook tiap le ke bet moomoonoo ye.

15 Bong kumata garup atu bet ipatau kutono raunu le mooloo mooloo nga, ngan ole iyei ben moro dook mata panga, inbe di tooltool ole tipayiti ye. Yesoo, Maro ye taunu la iyeie garup tani le kutono raunu mooloo mooloo i, a bet nen ngan iduku kutono.

16 Bong kumata tool sa bet lono dook mata ye betanga kiau nga tiap le bet iwetewete ye nga, ngan ole awete panga nen. Au aye di diek nga amtoo dada san tiap, inbe di tooltool yo tigaua ye bareme ke Yesu nga, ngan titoo dada san tiap lapau.

Kanangi Ke Tool Mai

17 Atoo, dookoot nga bet awete pang ye dada kiang kapala yo kayei nga, ngan au i lok ponana ye pitiap yege. Yesoo, ye kene yo kagaua ye sungunu nga, ngan katoo dada dook mata sa yo bet ilonang nga tiap, bong ang tapmu kagarungang.

18 Ngan betanga kiau yo ipa mugu in nen. Alongo bingi kiang nen, ye kene yo man kagaua ye sungunu nga, ngan kagaua lomu le atu tiap, bong

kaparpoto a kanepe ki ki. Nen le au i lok tar bet betanga tina ngan sa o moolmool.

¹⁹ Ngan dada kiang yo kaparpoto ye nen i, in dook mata le pombe yang, too? Bong dookoot, kayei nen a bet nen ngan takamata di sima tooltool yo dook mata ye Maro matana nga.

²⁰ Inbe ye kene yo man kagaua bet kakan so nga, ngan kawete bet kakana kaningi ke Tool Mai a bet lomu tutu. Bong tiap, lomu tutu Tool Mai tiap,

²¹ yesoo ang tina ngan lomu ye di tooltool kapala a kanam di tiap, bong ang atu atu kamadit tina le kakap kaningi pang ang tapmu a kakan. Nen le di tooltool kapala ngan tikan so tiap le pitolo di, inbe di kapala ngan tiyin kaiye ran medana le kutodi moo ye oo.

²² Nga gelei, ang ngan o rumu sa ke bet kakan le kayin ye tiap, too? Inbe ang ngan o lomu pang di tooltool yo tigaua ye bareme ke Maro ngan tiap, le kapammoo di diemu kapala yo so kidi alunu mata tiap nga, too? Nga ole awete soo betanga pang? Ole apayitang ye dada kiang yo nen i? Tiap yege!

²³ Kalongo dook, yesoo betanga tina yo mugu ngan akap ye Tool Mai motong asuket pang lapau nga, ngan nen. Ye bong tani yo Yuta itara Tool Mai Yesu la di koi ki bedi ye in nga, ngan ikaua porong,

²⁴ inbe iwete lo ponana ki pang Maro ye. Motong la itepalapala a imalimoo, inbe iwete nen, “I au medak la akaau pang i. Le ole kakani a bet nen ngan lomu tutu matenge kiau ye.”²⁴

²⁵ Ngan tikana porong tani a imot, motong la itoo dada gaongo leu ye ruku. Le iwete nen, “Ooroo wain surunu yo iken ruku i lono nga, ngan

²⁴ **11:24** Luka (Luk) 22:19

rara kiau yo apamede betanga medana paunu pang ye i.²⁵ Le kanakana bet kayin ye ruku i nga, ngan kayin a bet nen ngan lomu tutu matenget kiau ye.”

26 Ngan tina Yesu iwete nen nga, ngan la lomu galanga nen: Ye kene yo bet kakana porong, inbe kayin ye ruku nga, ngan ben kawetewete pang di tooltool kapala ye matenget ke Tool Mai. Le ang ngan ole kayei nen le ilo ye lal yo bet imulu a isi ye i.

27 Ngan nanga, kumata sei tool bet ikarata lono dook tiap, inbe ikana porong, inbe iyin ye ruku ke Tool Mai nga, ngan ye in ikapsap ye dada ke sennene. Inbe ye dada ki yo nen i, in iyeie Tool Mai medana le rarana ben so sorok.

28 Le di tooltool tina yo atu atu nga, ngan ole tikarata di tapdi lodi le dook mugu ngan, lo ngan bet tikana porong, inbe tiyin ye ruku tani.

29 Yesoo, kumata sei tool yo ikilla ben in Tool Mai medana le rarana tiap, le ikan sorok porong, inbe iyin sorok ye ruku i, in ole Maro ikarata betanga ki a bet nen ngan iyemenaii.

30 Ngan ye punu yo nen i, in la le di tooltool kiang alunu matamatenget ikap di le taukadi guradi, inbe di kapala timmata ye i.

31 Bong kumata bet idi taudu takarata lodo le dook mugu, lo ngan bet takana medana nga, ngan o ke bet Maro ikarata betanga kiidi a bet nen ngan iyemenai idi ye, ngan tiap.

32 Bong ye kene yo bet Tool Mai iyemenai idi ye in nga, ngan bet ikaratidi ye dada kiidi leu, a bet nen ngan pang dama ni ye kene yo Maro bet

²⁵ **11:25** Luka (Luk) 22:20

igarung di toolool ke tana i le tilledi nga, ngan ole igarungidi le tapa ye di tiap.

³³ Le ang di diek nga, ngan ye kene yo bet kagaua ye sungunu a bet kakana kaningi ke Tool Mai ye in nga, ngan kanam di diemu kapala le timan ngan, lo ngan bet ang le imot kagaua inbe kakani.

³⁴ Inbe kumata le ang tina ngan atu bet pitola le dook tiap nga, ngan dook mata bet ikan so rumu ki ngan, lo ngan bet iman ye gaongo. Ole nen ngan igarungu gaongo kiang tani, le Maro lono dook tiap panga a iyemenaii ye.

Ngan betanga kapala yo iken nga, ngan ole ye kene yo bet au tauk amala akamatang ye i, ngan la bet mala akaratang ye nga.

12

So Yo Ipa Ye Lo Ponana Ke Maro Amunu Silene Nga

¹ Ang di diek nga, dookoot nga bet araua betanga kiang yo kawode ilo ye rau pau ye so yo Maro Amunu Silene ikap sorok pang ye lo ponana ki nga. Ngan au i lok bet lomu galanga dook ye betanga moolmool ki.

² Nen le lomu tut ye kene yo ang ngan kayei toolool ke Kirisi tiao nga, ngan so sa iyolang pang ye dada matana matana bet la kasung pang di kai padodo yo tiwetewete tiap nga.

³ Le nga bet awete pang nen, tool yo Maro Amunu Silene inepe ye i, in o ke bet igarungu Yesu ye betanga dook tiap, ngan tiap. Inbe tool yo Maro Amunu Silene inepe ye tiap i, in o ke bet iwete bet Yesu in Tool Mai, ngan tiap lapau.

⁴ Ngan so yo ipa ye lo ponana ke Maro Amunu Silene nga, ngan matana ki ki. Bong Maro Amunu Silene ataleu la ikap so tina ngan paidi i.

⁵ Inbe idi nga tayei urata matana ki ki pang Tool Mai, bong idi le imot nga tayei urata tina ngan pang Tool Mai ataleu.

⁶ Inbe idi nga tatoo dada matana matana bet tayei urata pang Maro, bong Maro ataleu la ipamedidi, inbe ikap gurana paidi bet tayei urata ki tina ye i.

⁷ Ngan Maro Amunu Silene ipapos gurana ki, inbe ikap paidi atu atu, a bet nen ngan talon di tooltool kapala ye.

⁸ Le tool atu in Maro Amunu Silene iloni bet lon kaua betanga lono dook, a bet nen ngan iwetewete pang di tooltool ye dada yo dook mata nga. Inbe tool san in ikaua lo galanga dook mata panga, a bet nen ngan ipapos pang di tooltool ye so kapala yo lon galanga ye nga.

⁹ Inbe tool san in Maro Amunu Silene tani in ipamede lono medana yo itaru in le imede. Inbe tool san in ikaua gurana panga bet ikarata di tooltool yo matamatenge ikap di ngan le tinidi dook mata mulu.

¹⁰ Inbe tool san, in Maro Amunu Silene tani, in ikaua gurana panga bet iyei mos ye. Inbe san, in ikaua gurana panga bet ikaua Maro koonoo a iwetewete betanga ki. Inbe tool san, in ikaua gurana panga bet matan too betanga ke di tooltool yo tiwetewete nga, ngan ipa ye Maro Amunu Silene, too ipa ye so dook tiap. Inbe san, in ikaua gurana panga bet iwetewete ye di malala malala koodi. Inbe tool san mulu, in ikaua gurana panga bet

iwete nin betanga tina ngan punu, a bet nen ngan di tooltool tilongo, inbe lodi galanga ye lapau.

¹¹ Ngan so tina nga le imot ngan ipa ye Maro Amunu Silene tani yo ataleu i. Ye in itoo ye taunu lono ngan la le ikap so tina ye lo ponana ki ngan pang di tooltool atu atu nga.

Tool Kanono Ataleu, Bong Soonoo Ngan Alunu

¹² Idi nga lod galanga nen, tool kanono in ataleu, inbe soonoo kapala yo iken ye ngan alunu. Le kumata bet tagaua soonoo tina le imot ngan ole igaua le iyei tool kanono ataleu. Inbe gaongo leu ye idi tooltool yo ke Kirisi nga,

¹³ yesoo idi le imot nga takaua Maro Amunu Silene yo ataleu i. Inbe Maro Amunu Silene tani in ipaponidi a igau idi le tayei ben tool kanono ataleu nga. Ngan nen le idi nga le imot, di Yuda le di Girik yo tipa ye rara ke di Yuda tiap nga, inbe di poranga le di tooltool yo poranga tiap nga, ngan Maro ikaua Amunu Silene tani yo ataleu in paidi bet inepe yidi a ilonidi.

¹⁴ Ngan idi nga lod galanga nen, tool kanono in soonoo ataleu tiap, bong soonoo alunu.

¹⁵ Le matamu too! Kumata bet tool kene iwete nen, “Au i lok bet ayei tool i bene, ngan matin nga le dook mata. Bong tiap, le ole anepe kakdot,” ngan ye punu yo nen in la le bet igege nene a la inepe kandot ye i, too? Tiap yege!

¹⁶ Inbe gaongo leu kumata bet tool talngana iwete nen, “Au i lok bet ayei tool i matana, ngan matin nga le dook mata. Bong tiap, le ole agege le anepe kakdot,” ngan betanga ki yo nen i, in ole

iyee le igege nene a la inepe kandot ye tool in, too?
Tiap yege!

¹⁷ Nen le kumata tool tinini mai i le imot bet iyee ben matana nga, ngan ole ni yo ke longono betanga in iken ke ngai? Inbe kumata tinini mai i le imot bet iyee ben talngana nga, ngan ole ni yo ke yongono so in iken ke ngai?

¹⁸ Bong Maro iyee nen tiap. Ngan ye in itoo ye taunu lono le ipatar tool soonoo kapala yo ke tinini nga le imot a iken ye nene dawa ben yo lono bet iyee nga.

¹⁹ Nen le kumata bet tool soonoo tina ngan iyee ben matana ataleu nga, ngan ole tinini mai le imot tani in inepe dook balai?

²⁰ Bong tool tinini nga nen tiap. Ngan soonoo le imot yo ke tinini ngan alunu san, bong tigaua le imot ngan iyee tool kanono ataleu.

²¹ Le tool matana ke bet iwete pang bene nen, “Ong in dook mata ke bet kulonau tiap,” ngan tiap. Inbe kutono ke bet iwete betanga gaongo nen pang kene tiap lapau.

²² Inbe soonoo kapala yo iken tinini lono nga, ngan moolmool di ngan guradi mata tiap, bong di ngan tiyei urata mai san panga. Nen le kumata bet tinepe tiap nga, ngan matin nga le imata.

²³ Inbe soonoo tina ngan kapala yo lon tar bet ngan so sorok nga, ngan ole matan kala a ikarata le dook mata. Inbe kapala yo moomoonoo ye nga, ngan ole itarkoo le dook mata.

²⁴ Bong soonoo kapala ke tinini yo lon tar bet dook mata le ke bet iken mallangana nga, ngan iyee dada yo nen ngan pang di tiap. Ngan Maro ye taunu la ipatar soonoo tina yo matana matana nga

a le lo iyei ben tool kanono ataleu i. Inbe iyitmak soonoo kapala tina yo takamata ben so sorok nga, ngan le timugu pang yo kapala nga.

²⁵ Ngan ye in lono nen, bet soonoo tina ngan ke bet tinepe ki ki tiap, bong tigaua le atu a bet nen ngan tiye di diedi tiparlon.

²⁶ Le lod galanga nen, kumata le tool soonoo tina ngan atu bet masngana pombe pang ye nga, ngan ole soonoo kapala nga le imot timassingi lapau. Inbe kumata bet tiyitmaka soonoo tina ngan atu nga, ngan ole kapala ngan di le imot tiye lodi ponana.

²⁷ Ang di tooltool yo kagaua ye bareme ke Yesu nga, ngan ang ngan dawa ben Kirisi ye taunu kanono. Le ang tina atu atu ngan dawa ben Kirisi soonoo kapala yo ke tinini nga.

²⁸ Le di tooltool yo tigaua ye bareme ke Yesu nga, ngan Maro itar di ye urata ki ki. Nen le di tooltool yo urata kidi mai le imugu, ngan di aposol, inbe yo titoo di, ngan di Maro koonoo. Inbe tol kidi ngan di pannoongoo. Inbe kapala mulu yo itar di le titoo di nga, ngan nen: Di tooltool yo bet tiyei mos nga; inbe di tooltool yo ikap gurana pang di a bet nen ngan tikarata di tooltool yo matamatenge ikap di ngan le tinidi dook mulu nga; inbe di tooltool yo bet tilon di diedi nga; inbe di tooltool yo lo galanga kidi dook mata ke bet matadi kala urata nga; inbe di tooltool yo Maro Amunu Silene ipamede di le ke bet tiwetewete ye di malala malala koodi nga.

²⁹ Le nga gelei, di tooltool tina le imot bet tiyei aposol, too di le imot bet tiyei ben di Maro koonoo, too di le imot bet tiyei pannoongoo, too di le imot tikap gurana bet tiyei mos ye,

³⁰ too di le imot tikap gurana bet tikarata di tooltool yo matamatenge ikap di ngan le tinidi dook mata mulu nga, too di le imot bet Maro Amunu Silene ipamede di le ke bet tiwetewete ye di malala malala koodi, too di le imot bet tiwete nin betanga tina ngan punu pang di tooltool, too? Tiap yege!

³¹ Bong ang ngan lomu mede bet le kakap urata yo illos urata kapala nga, a bet nen ngan kalon di tooltool ye so tina yo Maro ikap sorok pang ye lo ponana ki nga.

Le dookoot nga ole apitnaia dada tani yo dook mata kaiye le imugu pang di kapala i, in pang.

13

Lomu Pang Di Diemu Mai San

¹ Kumata bet au i awetewete ye di malala malala koodi, too ye di bangabangana ke Maro koodi, bong bet lok pang di diek mai san tiap nga, ngan au i dawa ben pari yo tipoda sorok i, too tauru yo timaii sorok leu i.

² Inbe kumata bet akaua Maro koonoo a awetewete betanga ki pang di tooltool, inbe lok galanga ye betanga ki yo iken sollono nga, inbe lo galanga yo kapala ngan iken yau, inbe atara lok medana pang Maro mai san le ke bet awete ngan kawal nga tidik ye ned, bong bet lok pang di tooltool mai san tiap nga, ngan au i ben so sorok.

³ Inbe kumata bet akap sorok so kiau nga le imot pang di tooltool yo ballingadi tiap nga, inbe amalum pang di tooltool bet tikau au a tidaun au ye ei, bong bet lok pang di tooltool mai san tiap

nga, ngan dada kiau le imot yo ayei ngan o ke bet sa ilonau pitiap yege.

⁴ Ngan tool bet lono pang di tooltool mai san nga, ngan ke bet katene malmal tarrai pang ene san tiap, bong ole iyei dada dook mata panga. Inbe tool bet lono pang di tooltool mai san nga, ngan ke bet matana gorengana ye so kidi diene a lono dook tiap pang di tiap, inbe ke bet itiki a koon payiti tiap, inbe ke bet iwete bet ye in illos di diene tina, ngan tiap lapau.

⁵ Inbe tool bet lono pang di tooltool mai san nga, ngan ke bet ipammoo di tiap, inbe ke bet lono panga ye taunu leu tiap, inbe ole itoko too katene le ke bet ikap malmal tarrai tiap, inbe ke bet lon kaua urata mata ye dada dook tiap yo di diene tiyei panga, ngan tiap lapau.

⁶ Inbe tool bet lono pang di tooltool mai san nga, ngan ke bet lon ponana ye dada yo dook tiap ngan tiap, bong ole lon ponana ye dada dook mata yo moolmool ngan leu.

⁷ Nen le kanakana ngan kumata bet urata moonoo sa pombe pang ye nga, ngan ole irautoo inbe isolo leu. Inbe ye in ikamata di diene ben di ngan tooltool dook mata le ke bet itara lono ye betanga yo kidi nga, inbe ole itar matana pang Maro bet iyei dada dook mata pang di lapau. Inbe ole ikodo le tutube a isolo soo so yo bet pombe pang ye nga.

⁸ Ngan dada yo ke bet lodo pang di tooltool ye mai san i, in taukan motingi. Bong urata yo bet takaua Maro koonoo a tawetewete betanga ki pang di tooltool i, inbe urata yo bet tawetewete ye di malala malala koodi i, ngan ole imot. Inbe soo lo

galanga dook mata yo Maro Amunu Silene ipapos paidi nga, ngan ole imot lapau.

⁹ Yesoo, lo galanga yo takap nga, ngan mai mata tiap. Inbe betanga yo takap ye Maro koonoo a tawetewete betanga ki pang di tooltool nga, ngan mai mata tiap lapau.

¹⁰ Bong kumata ye kene yo bet so dook mata moolmool ngan isi pombe ye in nga, ngan urata tina le imot yo dookoot ngan tayei kasin kasin nga ole ilene le pusbe.

¹¹ Mukot ye kene yo au kase go nga, ngan betebetanga le lo galanga inbe dada kiau ngan dawa ben di kakase go. Bong ye kene yo au mai ye in nga, ngan agege dada yo kidi kakase ngan oo.

¹² Le so yo dookoot katai ngan takamata ye matada nga, ngan dawa ben tool itiroo ye ran le ye taunu ikamata matana kasin leu. Bong pang dama ni nga, ngan ole takamata so tina ngan kanono moolmool. Ngan dookoot katai nga au i lok galanga ye mai mata tiap, bong pang dama ni ngan ole lok galanga dook ye so tina dawa ben Maro yo lon galanga dook mata yau i.

¹³ Ngan dookoot nga dada dook mata tol la iken nga; ngan dada yo bet tatara lodo medana pang Maro ye i, inbe dada yo bet tatar matada pang Maro inbe tanamu bet iyei urata dook mata paidi ye i, inbe dada yo bet lodo pang di tooltool ye mai san i. Bong dada yo dook mata kaiye le imugu pang di kapala i, in dada yo bet lodo pang di tooltool ye mai san i.

Lo Ponana Yo Ipa Ye Maro Amunu Silene Nga

¹ Kanakana ngan ole katoo dada yo bet lomu pang di diemu ye mai san i, inbe katara lomu le imot ye so yo ipa ye Maro Amunu nga. Bong dada yo imugu pang san in la bet ole kakaua Maro koonoo a bet kawetewete betanga ki pang di tooltool ye i.

² Yesoo, sei tool yo iwetewete ye malala san koodi yo Maro Amunu Silene ikauu panga i, in iwetewete pang di tooltool kapala tiap, bong iwete betanga yo iken sollono ngan pang Maro. Le di tooltool tilonga, bong lodi galanga ye betanga ki yo iwete ngan tiap.

³ Bong sei tool yo ikaua Maro koonoo a iwete betanga ki i, in iwete betanga ki pang di tooltool bet ipamede di, inbe ilon di a bet lodi iken dook. Yesoo, betanga tina yo iwete ngan tilongo le lodi galanga ye.

⁴ Le sei tool yo iwetewete ye malala san koodi yo Maro Amunu Silene ikauu panga i, in ipamede ye taunu leu. Bong sei tool yo ikaua Maro koonoo a iwete betanga ki i, in ipamede di tooltool yo tigaua ye bareme ke Yesu nga.

⁵ Ngan au i lok bet ang le imot kawetewete ye malala san koodi yo Maro Amunu Silene bet ikauu pang i. Bong dada yo dook mata san in nen, bet kakaua Maro koonoo a kawetewete betanga ki pang di tooltool, yesoo tool yo iyei dawa ben di Maro koonoo a iwete betanga ki pang di tooltool i, in iyei urata dook mata san le illos urata ke tool yo iwetewete ye malala san koodi i. Bong kumata le bet iportak betanga ki a bet nen ngan ipamede di tooltool yo tigaua ye bareme ke Yesu

nga, ngan nen ngan ole dook mata. Le kumata bet iyei nen tiap nga, ngan tool yo ikaua Maro koonoo a iwetewete betanga ki in illosi, yesoo iwete betanga yo lodi galanga ye nga, ngan nen le ipamede di.

⁶ Ang di diek nga, ngan kumata bet amala pang yang le bet awetewete pang ye malala san koodi yo lomu galanga ye tiap in nga, ngan ole alonang ye balai? Bong bet awetewete pang ye soo so yo Maro ipapos pau nga, too apatomonai ang ye lo galanga yo ipa ye Maro nga, too ayei dawa ben Maro koonoo a awete betanga ki pang, too akap noonoongoo dook mata pang, ngan la bet alonang ye betanga kiau nga.

⁷ Ngan nen le matamu too ye so yo dawa ben kure le pari nga, ngan kumata le bet tangini kidi dook tiap nga, ngan ole di tooltool lodi galanga ye kanga ke woungu balai?

⁸ Inbe gaongo leu, kumata bet timaia tauru ye patokongo le tangini ki igalanga dook tiap nga, ngan ole sei tooltool bet ikarata dawa ki a ipanat ye patokongo i?

⁹ Nen le dada gaongo leu ye ang lapau. Kumata bet kawete betanga sa ye malala san koodi yo di tooltool lodi galanga ye tiap nga, ngan ole lodi galanga ye betanga in punu balai? Betanga kiang tina ngan ole iyei dawa ben muru koonoo sorok.

¹⁰ Le moolmool, di tooltool yo tinepe ye tana i nga, ngan koodi ki ki la tiwetewete ye nga. Inbe koodi tina ngan le imot ke bet ilon di tooltool yo tilongo inbe lodi galanga ye betanga tina ngan punu nga.

¹¹ Ngan nanga, kumata bet au i lok galanga ye

betanga ke tool san yo iwete ngan punu tiap nga, ngan ye in ole lon tarau ben au i tool ke malala san, inbe au i ole lok taru ben ye in tool ke malala san lapau.

¹² Le dada gaongo leu ye ang lapau. Ang ngan lomu bet le kakap so yo Maro Amunu Silene ikap ye lo ponana ki nga. Ngan dook mata, bong bet nen ngan kapatarau bet kakap so ki tina yo bet kapamede di tooltool yo tigaua ye bareme ke Yesu ye nga.

¹³ Nen le sei tool yo iwetewete ye malala san koodi yo Maro Amunu Silene ikaau panga i, in bet nen ngan ipatarau pang Maro, a bet nen ngan iloni a iportaka betanga ki tani yo iweta in punu.

¹⁴ Yesoo, ye kene yo apatarau ye malala san koodi ye in nga, ngan Maro Amunu yo iken lok in la ilonau a awete betanga tina nga i. Bong au i lok galanga ye so yo awetewete ye, nga tiap.

¹⁵ Le ole ayei balai? Bet nen ngan au i ole apatarau ye malala san koodi yo Maro Amunu Silene ikaau pau i, inbe ole apatarau ye au tauk kook yo lok galanga ye, in lapau. Le gaongo leu, au i ole awou ye malala san koodi yo Maro Amunu Silene ikaau pau i, inbe ole awou ye au tauk kook yo lok galanga ye, in lapau.

¹⁶ Ngan nen le kumata bet Maro Amunu yo iken lomu in bet ilonang le kawetewete ye malala san koodi a kayitmaka Maro ene ye, inbe kumata tool san yo kaye kanepe in lon galanga ye betanga yo kawete ngan tiap nga, ngan ole ikata suanga ye betanga kiang balai? Ke bet iwete “Moolmool” ye pataraungu kiang yo ke lo ponana in nga? Tiap yege, yesoo ye in lon galanga ye betanga yo

kawetewete ye ngan tiap.

¹⁷ Le moolmool, ang ngan kapatarau dook mata ye lo ponana kiang pang Maro, bong betanga kiang tina ngan ke bet ipamede tool san in lono tiap.

¹⁸ Au i awete lo ponana kiau pang Maro, yesoo awetewete kaiye ye malala san koodi yo Maro Amunu Silene ikauu pau i, le allos ang le imot.

¹⁹ Bong ye kene yo aye di tooltool yo tigaua ye bareme ke Yesu, ngan amgaua a bet amsung ye in nga, ngan dook mata bet awete betanga limi leu, inbe apatomonai di tooltool kapala le lodi galanga ye ngan. Bong bet awete kaiye betanga ye malala san koodi le lo so ben tau sangaul, bong bet di tooltool lodi galanga ye tiap nga, ngan ole dook tiap.

²⁰ Ang di diek nga, ngan ken lomu kaua urata dawa ben di kakase be. Ngan moolmool, so yo dook tiap ngan bet lomu galanga ye tiap dawa ben di kakase ngan dook mata. Bong bet so yo dook mata nga, ngan ole lomu kaua urata ye dook dawa ben di tooltool yo maimai nga.

²¹ Le betanga yo tiwode lo ye wer ke Maro in iwete nen,

“Tool Mai iwete nen,

‘Ole awanga di tooltool ke malala san yo ti-wetewete ye di tapdi koodi nga,
ngan a tikaua kook, inbe tiwete betanga kiau pang di tooltool kiau.

Bong o lodi bet tilongo betanga kiau tiap.’ ”²¹

²² Ngan nen le betanga yo tawetewete ye malala san koodi yo Maro Amunu Silene ikauu paidi i,

²¹ **14:21** Esai (Aisaia) 28:11-12

in ben tarkilanga pang di tooltool yo titara lodi medana nga tiap, bong pang di tooltool yo titara lodi medana tiap nga. Inbe betanga yo takaua Maro koonoo a tawetewete pang di tooltool ye nga, ngan ben tarkilanga pang di tooltool yo titara lodi medana nga, bong pang di tooltool yo titara lodi medana tiap, ngan tiap.

23-24 Nen le kumata bet lo kagaua ye bareme ke Yesu, inbe ang le imot bet kawetewete ye malala san koodi yo Maro Amunu Silene ikauu pang i, inbe di tooltool kapala yo kaye di kagaua ngan bet lodi galanga ye so tina yo ipa ye Maro Amunu Silene ngan tiap nga, ngan ole tiwete bet ang ngan kayei kapakapa. Too, bet di tooltool yo lodi galanga ye Maro tiap ngan sa bet tise ye gaongo kiang nga, ngan ole tiwete bet ang ngan o kutomu dada. Bong kumata bet tool atu yo nen in bet ise ye gaongo, inbe ang le imot kakaua Maro koonoo a kawetewete betanga ki nga, ngan ole lon galanga ye betanga tina ngan punu. Ngan nen le betanga tina ngan ole iso lono le lon galanga nen, ye in tool ke sennene le ole Maro iyemenaii.

25 Inbe dada dook tiap ki yo ipataukala a iken lono nga, ngan ole pombe se mallangana le imot. Le ye in ole igun turunu le du damono toko tana, inbe isung pang Maro a iwete nen, “Moolmool yege, Maro la inepe kataunu yang i.”

Urata Ke Sungunu Nga Ole Ipa Dook Mata Le Imot

26 Le ang di diek nga, ngan ole tawete balai? Ye kene yo ang bet kagaua ye sungunu ye in nga, ngan ang le imot ngan ole kayei urata. Le tool

atu in ole iwouo woungu atu. Inbe tool san in ole ikap noonooongoo dook mata pang. Inbe san in ole ipitnai so kapala yo Maro ipapos panga nga. Inbe san in ole iwetewete ye malala san koodi yo Maro Amunu Silene ikaau panga i, inbe san in ole iportak betanga tina ngan ye koomu a bet nen ngan kalongo, inbe lomu galanga ye. Bong so tina le imot yo bet kayei nga, ngan kayei a bet nen ngan kapamede di tooltool yo tigaua ye bareme ke Yesu nga.

²⁷ Le kumata bet di tooltool yo tinepe ye gaongo ngan bet tiwetewete ye koodi san nga, ngan tooltool ru too tol leu bet tiwetewete ngan dook mata. Inbe ye kene yo bet tiwetewete ye in nga, ngan ke bet tiwetewete gaongo tiap. Bong atu iwete betanga ki le imot, lo ngan bet san. Inbe tool san in ke bet iportak betanga kidi tina le iken mallangana.

²⁸ Bong kumata bet kagaua ye bareme ke Yesu, inbe tool sa ke bet iportak betanga tiap nga, ngan tool yo bet iwetewete ye malala san koodi i, in ole iwetewete tiap, bong iwur, inbe ipalongo leu. Inbe inepe a ye taunu lon wetewete ye malala san koodi a ipatarau pang Maro ye.

²⁹ Le gaongo leu ye di tooltool yo tikaua Maro koonoo inbe tiwetewete betanga ki nga. Ngan tooltool ru too tol leu la bet tiwetewete nga, inbe di tooltool kapala ngan ole titar talngadi a tipalongo, inbe matadi too betanga tina yo tiwete ngan, ole itoo dada dook mata ke Maro, too tiap.

³⁰ Ngan kumata bet tool atu iwetewete go le Maro ipapos betanga ki sa pang di tooltool yo tiwurur ngan atu nga, ngan ole tool yo iwetewete

mugu in itar manga panga, inbe ipalongo.

³¹ Ngan nen le ang atu atu le imot yo bet kakaua Maro koonoo inbe kawetewete betanga ki nga, ngan ole katoo dada dook mata yo nen i. Le tool atu iwete betanga ki a imot, lo ngan bet san iwete, a bet nen ngan kapatomonai di tooltool tina le imot ye betanga tina, inbe kapamede di ye.

³² Inbe di tooltool yo Maro Amunu Silene ilon di a tikaua koonoo, inbe tiwetewete betanga ki nga, ngan ole di tapdi tikaptut di dook ye urata yo tiyei nga.

³³ Yesoo, Maro lono bet urata yo ke sungunu in bet idada belebele tiap, bong bet idada dook a bet nen ngan lo silene yo ikauu paidi i, in ole iken yidi. Ngan nen le ang ngan katoo dada yo di diemu kapala yo Maro ipootoo di panga ye taunu ngan tiyei ye kene yo tigaua a tisung ye i.

³⁴ Ngan nanga, di garup ngan ole tipas le tiwur, inbe tipalongo leu ye ni ke gaongo. Yesoo, di ngan timulum pang di bet tiwetewete tiap, bong bet tiraua pang di, inbe tinepe leu dawa ben tina wer kidi Yuda iwete nga.

³⁵ Nen le kumata bet torungu kidi sa nga, ngan ole timulu a tila rumu kidi, lo ngan bet titor di nido-tooro ye. Yesoo, kumata garup atu bet iwetewete ye kene yo di tooltool lo tigaua ye bareme ke Yesu nga, ngan ye in ipammoo ni.

³⁶ Nga gelei, betanga ke Maro in pombe pang yang mugu, motong la ila pang ye di malala kapala nga, too? Nga gelei, ang leu nga la kakap betanga ke Maro tina nga, too? Tiap yego!

³⁷ Kumata bet ang ngan atu lon tar bet ye in iyiei Maro koonoo, too iwete bet Maro Amunu

Silene iloni bet iyei urata ki nga, ngan ole lon galanga ye soo betanga yo awodo pang nga, ngan noonoongoo ke Tool Mai.

³⁸ Bong kumata tool atu bet iwala murini pang betanga kiau nga, ngan ole kawala murimu panga lapau.

³⁹ Nen le ang di diek nga, ngan katara lomu le imot ye dada yo ke bet kakaua Maro koonoo, inbe kawetewete betanga ki pang di tooltool ye i. Inbe ken kagunkala di tooltool yo tiwetewete ye malala san koodi yo Maro Amunu Silene ikap pang di ngan be.

⁴⁰ Bong so le imot yo bet kayei nga, ngan kayei le katoo dadana dook.

15

Yesu Imata, Motong Imadit Mulu

¹ Ang di diek nga, nga bet apamadit lomu ye bingi dook mata yo awetewete pang ye, ngan le kakauu a kaparama, inbe katara lomu medana ye i.

² Ngan kumata le bet kaparama bingi dook mata tani yo awetewete pang ye i, in le imede nga, ngan Maro ole ikau ang a ipamulang ye so dook tiap yo bet igarungang i. Bong kumata le bet tiap nga, ngan ole lomu medana yo kataru in ben so sorok.

³ Ngan betanga yo mugu ngan tikauu pau, motong awetekesi pang a kalonga in nen: Kirisi ikaua nede a imata ye sennene kiidi dawa ben tina tiwodo betanga ki ilo ye Rau ke Maro nga.

⁴ Inbe titaru lo agoro ke matenge lono a iken ye ke tol, motong la imadit mulu ben tina tiwodo betanga ki lo ye Rau ke Maro nga.

5 Motong la pombe pang ye Pita a ikamata, motong la pombe pang ye di aposol ki yo sangaul beru nga.

6 Motong la ye kene san, in pombe pang ye di diede kapala mulu nga. Ngan kinkatingi kidi tooltool yo tikamata ye kene tani in nga, ngan iloso 500 a ilo. Inbe di tooltool tina ngan alunu la tinepepe go nga, bong di kapala ngan timmata oo.

7 Motong la pombe pang ye Yemis, motong pang ye di aposol ki yo kapala ngan le imot.

8 Ngan pombe pang ye di tooltool tina a tikamata le imot, motong la pombe pang yau mur yege a akamata lapau. Le ye dada yo au i ayei aposol ye i, in dawa ben di aposol yo kapala nga tiap. Ngan nen le au i dawa ben kase yo tinana ipasuiu ye lal moolmool ki yo bet ipasuiu ye in tiap i.

9 Le au i dawa ben tool sorok ye di aposol nga le imot. Di ngan di tooltool maimai, bong au i dawa ben tool kase. Inbe au i tool dook mata ke bet di tooltool tikiu au ye aposol tiap lapau, yesoo mugu ngan agarung di tooltool ke Maro yo tigaua ye bareme ke Yesu nga.

10 Bong ye dada dook mata yo Maro lono pau a iyeii pau i, in la le iportakau le ayei tool ben tina dookoot anepe nga. Inbe dada dook mata ki tani yo iyeii pau i, in ilene sorok tiap, bong itara kanono moolmool. Ngan nen, yesoo au i ayei urata mai san le allos di aposol ki yo kapala nga. Ngan au tauk ke bet ayei nen tiap, bong Maro lono pau a iyei dada dook mata pau ngan la le ikaua gurana pau, inbe ipamedau bet ayei urata tani ye nga.

11 Le au, too di aposol kapala bet amwetewete bingi dook mata pang di tooltool nga, ngan amwetewete ye betanga gaongo leu. Inbe betanga tina ngan la mugu ngan kalongo a katara lomu medana ye nga.

Maro Ole Ipamaditidi Mulu Ye Ni Ke Matenge

12 Kanakana bet amwetewete pang ye bingi dook mata nga, ngan amwete pang ye Kirisi yo Maro ipamaditi mulu ye ni ke matenge i. Bong nga gelei a ang kapala kawete bet di tooltool yo timmata koot nga, ngan o ke bet timadit mulu tiap nga?

13 Bong kumata le betanga kiang ngan mool-mool bet di tooltool yo timmata ngan timadit mulu tiap nga, ngan Kirisi o Maro ipamaditi mulu ye ni ke matenge tiap lapau.

14 Inbe kumata le moolmool bet Kirisi imadit mulu tiap nga, ngan betanga yo amwetewete pang ye nga, ngan ben betanga sorok. Inbe lomu medana yo kataru i, in ben so sorok lapau.

15 Inbe betanga san mulu in nen, bet imadit mulu tiap nga, ngan ole di tooltool tikamatam ben am nga amllung di ye betanga ke Maro, yesoo amkaua bingi bet Maro ipamaditi Kirisi mulu ye ni ke matenge. Bong kumata le moolmool bet ipamadit di tooltool yo timmata ngan tiap nga, ngan Maro o ipamaditi Kirisi tiap lapau.

16 Le awete pang mulu nen, kumata di tooltool yo timmata ngan ke bet timadit mulu tiap nga, ngan Kirisi o imadit mulu ye ni ke matenge tiap lapau.

17 Inbe kumata le bet Kirisi imadit mulu ye ni matenge tiap nga, ngan lomu medana yo kataru i, in o ke bet ilonang pitiap yege, inbe sennene kiang la ikenen go ngan.

18 Ngan nen le di tooltool yo titara lodi medana pang Kirisi inbe timmata nga, ngan tilledi oo.

19 Le kumata tatar matada pang Kirisi bet ole ilonidi ye nepongo kiidi yo dookoot tanepo ye in leu nga, ngan atoo, masngana maimai yo idi nga tasolo ngan iloso masngana mai yo pombe pang ye di tooltool kapala a igarung di i. Nen le di tooltool ole tikamatidi ben idi nga nepongo kiidi dook tiap ki taunu ye matadi.

20 Bong betanga moolmool in nen, Kirisi imadit mulu ye ni ke matenge oo. Le ye in dawa ben kaningi ke kumu yo kanono mugu i. Ngan nen le maditingi ki tani in ipapos ben idi le imot ole timadit mulu ye dada gaongo leu.

21 Kakamata, dada ke matenge in pombe ye tool ataleu. Le gaongo leu, dada yo bet Maro ipamadit di tooltool mulu ye ni ke matenge i, in pombe ye tool ataleu lapau.

22 Ngan nen le di tooltool le imot yo pombe ye Atam nga, ngan ole timmata. Bong di tooltool le imot yo titara lodi medana pang Kirisi nga, ngan Maro ole ipamadit di le timagur mulu.

23 Bong idi atu atu le imot nga ole tamadit ye lal yo Maro itaru paidi i. Ngan Kirisi la imadit mugu ye ni ke matenge i. Inbe ye kene yo bet imulu a isi ye in nga, ngan di tooltool yo ki nga, ngan ole timadit nen lapau.

24 Ngan la bet lal tani yo Maro itaru bet so ke tana i ole imot ye i, in pombe nga, ngan Kirisi ole

igarung di koi ki nga le imot. Le di tooltool yo edi maimai inbe matadi kala tana maimai nga, inbe di so sidi yo gurana kidi mai mata nga, ngan ole igarung di le imot. Inbe so le imot yo dookoot nga bet ye matan kala nga, ngan ole isuket la Tamada Maro bene.

²⁵ Ole nen, yesoo Maro itara betanga nen bet Kirisi ole iyei tool kuto mai a matan kala so ki nga le imot le lo iyei di koi ki le du tinepe kene parмана.

²⁶ Ngan ole igarung di koi ki kapala ngan a imot, lo ngan bet igarung poraia koi ki san yo matengeti, in le imot yege.

²⁷ Ngan Rau ke Maro iwete nen, Maro ole itar “so tina nga le imot du kene parмана.”²⁸ Le moolmool, betanga tina ngan iwete bet so nga le imot ole du iken Kirisi kene parмана. Bong lod galanga nen, Maro ye taunu in o ke bet inepe la Kirisi parмана tiap, yesoo ye in tool tani yo itar so nga le imot du Kirisi kene parмана i.

²⁸ Bong ye kene yo bet Maro itar so tina nga le imot du Kirisi gurana ki parмана ye in nga, ngan la bet Natunu ye taunu ole itaru du Maro parмана lapau nga. Ngan la le ye kene tani in Maro ole iyei tool kuto mai a matan kala so tina ngan le imot.

²⁹ Ngan kumata di tooltool yo timmata ngan bet timadit mulu tiap nga, ngan ole gelei ye di tooltool kapala yo tirriu di tooltool a bet tilon di tooltool tina yo timmata koot nga? Inbe kumata le moolmool bet di tooltool yo timmata ngan bet timadit mulu tiap nga, ngan nga gelei a di tooltool bet tikap nedti inbe tirriu di nga?

²⁸ 15:27 Rau ke Woungu (Buk Song) 8:6

30 Inbe am nga lapau, ngan kumata bet betanga yo kiang ngan moolmool nga, ngan nga gelei a kanakana ngan am tapmam amrai tinimam bet amsolo moonoo yo pombe pang yam ye urata yo ke Kirisi in nga?

31 Ang di diek nga, au i lok ponana dook ye urata kiau yo itar kanono nga, inbe ye yo urata tani in iyei ang le kayei di tooltool ke Tool Mai kiidi Yesu Kirisi nga. Ngan betanga tani in moolmool, le ole au awete betanga moolmool san mulu pang lapau. Ngan nanga, ye ke kanakana ngan so dook tiap matana matana pombe pang yau, le lok kaua urata nen, ole amata katai, too tiap.

32 Ngan kumata bet atoo di tooltool lodi leu la ayei urata i nga, ngan ye soo punu a le aye di asara gok ampatoko Epeses nga? Nga gelei, ye soo punu a le asolo masngana mai yo nen in, nga? Bong kumata di tooltool yo timmata koot ngan bet timadit mulu tiap nga, ngan dook mata bet tatoo betanga kidi tooltool yo tiwete nen,

“Takan inbe tayin,

yesoo mongmong ngan tammata.”[✳]

33 Bong ang tapmu kakamatang dook leu, ole nen ngan di tooltool tikaua llungunu yang. Inbe lomu galanga nen, kumata bet tool yo dook mata in bet iyangara di tooltool yo dook tiap nga, ngan ole tipaloii ye dada kidi yo dook tiap nga.

34 Le bet nen ngan lomu kaua urata dook mulu ye dada tina yo Maro lono bet tatoo nga, inbe ken kayei sennene be. Ngan ang kapala ngan lomu galanga dook ye Maro tiao. Ngan la au i awete

[✳] **15:32** Esai (Aisaia) 22:13

betanga yo nga pang, a bet nen ngan moomoomu ye dada kiang yo kayei nga.

Tiniidi Ole Iportak Le Paunu

35 Bong di tooltool kapala ole titor nen, “Di tooltool yo timmata koot nga, ngan ole timadit mulu balai? Inbe tinidi nga ole iportak le matana balai?”

36 Ngan di ngan tooltool kapakapa sa! Ye kene yo bet tape so patunu du tana lono ye in nga, ngan so patunu tani in ole kulini ibi ngan la bet supana paunu isup a ise pombe nga.

37 Inbe ye kene yo bet tape dingding too so san ye in nga, ngan patunu yo idu tana lono in dawa ben kaini yo bet pombe a isup ye a ise in tiap.

38 Bong Maro itoo ye taunu lono le itar so tina yo penge ngan bene le raunu, inbe kulini le kanono ye kaini le imot. Le patunu tina yo matana matana nga, ngan itar di tapdi kaini matana ki ki lapau.

39 Ngan so tina le imot yo maguredi nga, ngan tinidi nga gaongo tiap. Le di tooltool ngan tinidi matana atu, inbe di asara ngan kidi san, inbe di man ngan kidi san, inbe di i ngan kidi san lapau.

40 Inbe so kapala yo takamata ye matada a lod ponana ye nga, ngan di ngan matadi ki ki lapau. Le so yo ke lang katene nga, ngan matana san, inbe so yo ke tana i nga, ngan matana san.

41 Ngan so le imot yo iken lang katene a takamata ngan lod ponana ye nga, ngan matana ki ki lapau. Le ke in matana atu, inbe taudu in matana san, inbe di kanpitiki ngan matadi san lapau. Inbe di kanpitiki ngan gaongo tiap lapau, bong kapala

ngan tilolo dook mata, ngan nen le ye kene yo bet takamata di ye in nga, ngan lod ponana ye di dook.

42 Le gaongo leu, ye tool bet imata lo ngan bet imadit mulu ye ni ke matenye ngan ole nen lapau. Ngan ye kene yo bet tikelmaia bobono ye in nga, ngan ole ibi. Bong bet Maro ipamaditi mulu nga, ngan tinini ole iportak le paunu a iken nen le taukan motingi.

43 Ngan bobono yo takelmai i, in so dook tiap inbe gurana ki mai mata tiap. Bong tinini paunu yo bet Maro ipamaditi mulu ye ni ke matenye i, in dook mata kaiye inbe gurana ki mai san lapau.

44 Inbe bobono yo tikelmai du tana lono i, in so ke tana i. Bong tinini paunu yo bet Maro ipamaditi mulu ye ni ke matenye i, in so ke malala ke Maro le gurana ke Maro Amunu Silene ole iken ye.

Le gaongo leu ben dookoot nga idi ngan tanepe ye bobodo yo ke tana i nga, ngan ye dada gaongo leu nen pang dama ni ngan idi nga ole tanepe ye tiniidi paunu yo ke malala ke Maro i.

45 Le betanga yo tiwode lo ye Rau ke Maro in iwete nen, “Atam, tool tani yo imugu i, in Maro ikarata ngan le imadit a iyeyi tool, inbe imagur a inepe.”[✳] Bong Atam san yo pombe mur i, in ikaua Maro Amunu Silene yo ke bet ikaua nepongo dook mata yo taukan motingi in pang di tooltool i.

46 Le nepongo dook mata ke Maro Amunu la pombe mugu a isi in tiap, bong nepongo ke tana i la imugu i. Motong la nepongo dook mata ke Maro Amunu tani in pombe mur a isi nga.

47 Ngan Atam yo imugu i, in Maro ikarata ye

[✳] **15:45** Pudu (Stat) 2:7

gauru ke tana leu le ye in ke tana i. Bong Atam san yo pombe mur i, in ipa ye malala ke Maro a isi.

⁴⁸ Le di tooltool le imot yo ke tana i nga, ngan dawa ben tool yo Maro ikarata ye gauru ke tana i. Bong di tooltool le imot yo bet tilo pang ye malala ke Maro nga, ngan ole dawa ben tool yo ipa ye malala ke Maro a isi i.

⁴⁹ Inbe gaongo leu, dookoot nga tiniidi le nepongo kiidi ngan dawa ben tool yo Maro ikarata ye gauru ke tana i. Bong pang dama ni nga, ngan ole tiniidi le nepongo kiidi ngan dawa ben tool yo ipa ye malala ke Maro a isi i.

⁵⁰ Ang di diek nga, nga bet awete pobe pang nen, tiniidi yo Maro ikarata le medada le rara iken ye nga, ngan o ke bet lo igaua ye di tooltool yo Maro bet matan kala di nga tiap. Yesoo, so yo bet dook tiap palbe leu nen nga, ngan o ke bet lo iken ye malala ki yo so nga le imot iken nen le taukan motingi, in tiap.

⁵¹ Le dookoot nga kapalongo a awete betanga atu yo iken sollono in pang. Ngan idi kapala nga, ngan ole tammata mugu tiap, bong idi le imot ole tiniidi iportak.

⁵² Ngan so tina nga ole pombe palbe leu ye kene yo bet timai poraia tauru yo ikenen go i. Ngan ole tauru tani in itang lo ngan bet di tooltool yo timmata koot nga, ngan timadit mulu le tinidi iportak a tinepe nen le taukadi motingi. Inbe idi tooltool yo tamagurur go nga, ngan Maro ole iportak tiniidi le dawa ben kidi lapau.

⁵³ Yesoo, bobodo yo dook tiap nga, ngan ole iportak le se dook mata le ke bet dook tiap mulu tiap. Inbe bobodo yo matene nga, ngan ole iportak

le se inepe nen le taukan motingi.

⁵⁴ Le moolmool, kumata ye kene in bobodo yo dook tiap, ngan iportak le ke bet dook tiap mulu tiap, inbe bobodo yo matene, ngan bet iportak mulu a inepe nen le taukan motingi nga, ngan betanga tina yo tiwodo lo ye Rau ke Maro ngan ole itar kanono moolmool. Ngan betanga tina nen, “Maro illoso patokongo, le igarungu gurana ke matenge a imot oo.”[☆]

⁵⁵ “Atoo matenge, gurana kiong yo bet kuraumata di tooltool ye in la nangai i?

Atoo matenge, yu kiong yo bet kuso di tooltool ye in la nangai i?”[☆]

⁵⁶ Ngan yu yo ke matenge in sennene, inbe gurana ke sennene ngan ipa ye wer.

⁵⁷ Bong idi le imot tawete lo ponana kiidi pang Maro, yesoo Tool Mai kiidi Yesu Kirisi yo iwanga a isi i, in ikarata dada paidi ngan la le talloso gurana ke sennene le matenge nga.

⁵⁸ Ngan nen le ang di diek nga, kakodo le kamede ye lomu medana yo kataru i, inbe ken kamalum pang so sa yo bet igarungang ngan be. Inbe kanakana ngan kagaua lomu le atu bet kayei urata ke Tool Mai, yesoo lomu galanga nen, urata kiang yo bet kayei ngan o ke bet ilene sorok tiap.

16

Pat Yo Bet Tiyawar Pang Di Tooltool Ke Maro Nga

¹ Dookoot nga bet awete pang ye pat yo bet taw-innoko a bet talon di tooltool ke Maro yo tinepe

[☆] **15:54** Esai (Aisaia) 25:8 [☆] **15:55** Osea (Hosea) 13:14

Yerusalem nga. Ngan dada yo aweta pang di tooltool yo tigaua ye di bareme ke Yesu a tinepe ye tana mai Galesia ngan bet titoo i, in ang lapau ole katoo.

² Le ye Sande kanakana nga le imot, ngan ang atu atu ole kapoto pat kiang yo kakap nga, ngan katar kapala a kawinnoko le lo mai. Ole kayei nen a bet nen ngan ye kene yo bet amala pombe pang yang ye in nga, ngan o urata porang ye serenge pat tiap.

³ Ngan nen le ye kene tani yo bet amala pombe ye in nga, ngan ole awodo rau a asu di tooltool yo kapootoo di inbe kayawar di bet tikap lo ponana kiang tina a tila pang Yerusalem nga.

⁴ Inbe kumata le akamata ben dook mata pau bet ala lapau nga, ngan ole tiyei ek a aye di amla.

Paulu Lono Bet La Matan So Di Tooltool Ke Korin

⁵ Au i akarata betanga bet du akamata di tooltool yo tinepe ye tana mai Masedonia nga. Le ole adu akamata di mugu, lo ngan bet mala akamatang.

⁶ Inbe lok tar nen bet ole ayang tanepe kasin, too ole ayang tanepe le lo mou i imot, a bet nen ngan kalonau ye pat pang yimoongoo dada ye ni nangai yo bet apa pang ye i.

⁷ Ngan au i lok bet amala matak so ang leu inbe akoo yang tiap. Le kumata bet Tool Mai imalum pau nga, ngan lok tar bet ole ayang tanepe le mooloo kasin.

⁸ Bong au ole anepe nanga la malala mai Epeses nga le talo ye lal ke Pentekos ngan,

⁹ yesoo Maro iso dada pau bet ayei urata naii. Inbe urata kiau tani in itara kanono dook mata san, bong di tooltool alunu la tiyei koi pau nga.

¹⁰ Ngan ye kene yo bet Timoti imala pombe pang yang nga, ngan kaloni dook a bet nen ngan tinin tattadai be. Le ye kene yo bet kaye kanepe ye in nga, ngan kaloni, yesoo ye in iyei urata ke Tool Mai dawa ben au i.

¹¹ Nen le ang ngan sa ken matan rua be. Bong kaloni dook le lo ye kene yo bet igeengang nga, ngan kataru le ipa ye lo silene, a bet nen ngan ipa dook a imulu le iman yau. Au i nga atar matak bet akamata iye di diede yo kapala nga.

¹² Ngan betanga ke ede san yo Apolos i, in nen. Au i awete le kook mede ye betanga panga bet iye di diede kapala ngan mala tikamatang pa, bong ngan lono bet imala dookoot nga tiap. Le dookoot, ole imala ye kene yo lono dook mata bet imala ye i.

Betanga Kapala Mulu

¹³ Ken kakauwai yang dook leu, inbe kakodo le kamede ye lomu medana yo kataru i. Le katat-tadai be, bong kakodo le tutube.

¹⁴ Inbe urata le imot yo bet kayei nga, ngan kayei le kato dada yo bet ipaposang ben ang ngan lomu pang Maro iye di tooltool ki ngan mai san nga.

¹⁵ Ang di diek nga, ngan lomu galanga ye Tepanas iye di tooltool yo tinepe rumu ki, ngan oo. Di ngan la tiyei tooltool ke Kirisi mugu ye di tooltool le imot yo ke tana mai Akaia nga. Inbe di ngan tigaua lodi le atu pang Maro a tiyei urata bet tilon di tooltool ki. Le nga bet apamedang ye betanga nen,

¹⁶ di tooltool yo nen ngan tipa ye di tooltool le imot yo tiyei edi a tiyei urata mai nen nga, ngan karaaua pang di.

¹⁷ Ngan kene yo Tepanas ye Potunatus inbe Akaikus tilong pombe pang yau ye in nga, ngan le lok ponana, yesoo tikaua nemu bet long tika-matau a tilonau.

¹⁸ Inbe di ngan tiyei au le lok iken dook mata, dawa ben tiyei lomu le iken dook mata lapau nga. Le di tooltool yo nen nga, ngan kayitmak edi.

Paulu Iwete Porai Betanga Ke Lo Ponana

¹⁹ Di tooltool yo tigaua ye bareme ke Yesu a tinepe ye tana mai Esia nga, ngan tiyawar lo ponana kidi pang. Inbe Akuila iye Pirisila tiye di tooltool ke Maro yo tigaua ye rumu kidi yeru nga, ngan tiyawar lo ponana kidi pang lapau ye Tool Mai ene.

²⁰ Inbe di diede kapala le imot yo tinepe ni nga, ngan tiyawar lo ponana kidi pang. Inbe ang le imot lapau lomu ponana ye di diemu atu atu a kawarara di, inbe katoo momo kiidi a kasom pangadi ye dada dook mata yo ke Maro i.

²¹ Au Paulu awodo lo ponana kiau nga pang ye au tauk bek.

²² Kumata tool atu itara lono le mai san pang Tool Mai tiap nga, ngan ole kate malmal ki iken ye. Tool Mai kiam kusi!

²³ Ngan apatarau nen bet Tool Mai kiidi Yesu, in lono pang a iyei dada dook mata pang ang le imot.

²⁴ Au ayawara lok yo mai san i, in pang ang di tooltool le imot yo kagaua ye Yesu Kirisi nga. Moolmool.

Rau Ke Maro
The New Testament in the Arop dialect of the
Arop-Lokep language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Arop-Lokep long
Niugini

copyright © 2022 Wycliffe Bible Translators, Inc.

© Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Arop-Lokep

Dialect: Arop

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2025-03-20

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 30 Jul 2025 from source files
dated 20 Mar 2025

6d295e13-7d74-5276-9c6d-7f0499d3adf2